

SZÍNHÁZ

Az új Kőszegők elé

Ezt a drámát 1974-75-ben írtam meg először; 1977-ben megjelent *História* című verskötetemben. Amikor 1982-ben első drámakötetembe, a *Békecsászár* címűbe is bevettem, már tudtam, hogy a kötet leggyöngébb darabja; szívesen kidobtam volna, de attól tartottam, hogy nélküle az utam a prózai politikai parabolától a verses hiedelemdrámáig nem lenne világos.

1989 őszén Merő Béla megkért, írjak ki pár szereplőt ebből az amúgy is véres darabból, mert Kőszegen elő szeretné adni. A határidő közeledett, de nem tudtam magam rászánni, hogy elolvassam; félttem, hogy menthetetlenül rossznak találok majd. Egy héttel a határidő lejárta előtt mégis végigrágtam a szöveget, és meglepődtem, milyen tehetséges és mennyire tehetségtelen is voltam tizenöt évvel ezelőtt.

Tehetséges, mert egy rossz konstrukcióból mégis csaknem kibomlott egy népdrama. Azért csaknem, mert még nem mertem teljesen vállalni, hogy a kisembereké a főszerep. Tehetségtelen voltam tehát, mert egy barátság tönkremenetelét is ábrázolni akartam szentimentálisan, drámaiatlanul. Nyilván akkoriban is csalódtam bizonyos barátaimban. Dehát a drámaíró nem lehet lírikus. A hősei mondhatnak lírai szöveget is, hogyne, de azok az ő érzelmeik legyenek, ne a szerzőéi.

Az első változatban Jurisics kirohant a törökre egy szál karddal, és lekaszabolták, ahogy a közhely kívánja, Ahmed pedig általam hősleg és ideologikusan működtetve felkötötte magát.

A mostani változat közelebb áll a tényekhez.

Tény, hogy Jurisics és a török fővezér egykor barátok voltak Dalmáciában; mindketten horvátok; egyikük északra, másikuk délre vetődött, Jurisics császári zsoldba állt, és a környék magyar várait fosztogatta, Ahmed pedig elég magasra vitte a portán. A törökök augusztusban körülfalták Kőszegét, a vár fölötti dombra ágyút is húztak, egyszer belőtték, s mert nem mozdították el, azontúl a várbeliek tudták, hol nem kell mázskálniuk.

Hetekig nem történt semmi, ostrom nem indult, egyszer ágyúztak egy kicsit, egy rossz helyen császkáló ember meghalt, páran megsebesültek, a többieknek nem esett bajuk. A török sereg homályos céllal vesztegelt Kőszeg alatt, aztán fölkerekedett, Bécs felé poroszkált, az útjába eső falvakat kifosztva; az osztrák sereg oldalvást követte őket, összetűzés nem volt. Bécs alatt a török sereg letáborozott, majd az első óra visszaindult és szétszéledt. Bécset nem próbálták ostromolni, nem is volt nekik mivel. Érthetetlen az egész hadjárat, épp ez adta az ötletet a *Kőszegők* megírására.

De akkor még nem tetszett nekem, hogy a két vezér, a két hajdani barát élve megsúzta, hogy Jurisics bárói címet kapott. Ne tudta volna a császár, hogy nem is volt harc? Dehogynem. Nyilván a magyar királyi várak fosztogatásáért kapta Jurisics a kitüntetést, ehhez találtak apropót.

Most nem azért közelítettem a tényekhez, mert romantikus illúziókat akarok rombolni. Hiszen írói hamisítás a részemről továbbra is, hogy a drámában sokan fagynak vérbe. De hát hadd maradjon meg a keserűségem, hogy mindig a népet irtják, mindig a nép irtja magát, és ez nem tud változni. Egyébként a tömegjeleneteken alig kellett változtatnom; aki nem hiszi, olvassa el az első változatot.

Azért közelítettem a tényekhez, mert ma már úgy látom: ha a valóság úgy dönt, hogy a vezetők életben maradnak, csak az ország vész el, akkor a drámaíró hajtja meg a fejét, és ne kohljon álfonfliktusokat.

A dráma kegyetlen műfaj, s elsősorban írójához az. Idő, érettség és némi lemondás kell, hogy az álfonfliktusokat el tudjuk dobálni. Ebben nekem ketten segítettek. Az egyik Weöres Sándor, akinek *Kétféjú fenevadát* tizenöt éve még nem ismerhettem, a másik Djura Jakšić múlt századi szerb drámaíró, akinek *Jelisaveta* című tragédiáját két évvel később olvastam először. Ők azok, akik levonták a drámai következtetést abból, hogy a kis népek mindig legalább két nagyhatalom-nak vannak kiszolgáltatva.

Tizenöt éve írás közben arra sóvárogtam, bárcsak megjelenne a hátam mögött Shakespeare, beleolvasna a kéziratomba, és azt mondaná: „Na, ide figyelj, öcskös, ez nem olyan rossz, csak ezt itt húzd ki, ide szúrj be egy mondatot, ezt a jelenetet hagyd el, azt a kettőt cseréld föl, mindjárt pofája lesz neki.” Shakespeare valószínűleg most sem állt a hátam mögött, amikor a dráma negyedével lett rövidebb, és hét egykori arctalan szereplőt sikerült eleve, nyomtalanul eltennem láb alól, a szerződtetésük összegét megtakarítandó. Maradt így is huszonnégy férfi és hét nő, dehát a milliőkből mindig több volt, mint az ezrekből, és például az *Antonius és Kleopátrában* harmincnégy szerep van, Weöres Octopusában legalább negyvenhárom; miért ne írhatna magyar író harmincegy szerepet?! De nem ez a lényeg. Most olykor azt éreztem, hogy Weöres Sándor és Jakšić a hátam mögött szuszog, s mikor a már késznek vélt szövegben az utolsó pillanatban két jelenetet fölcseréltem, mintha megkönnyebbülten fellélegeztek volna.

Remélem, ők is remélik, hogy így talán már színpadra kerülhet.

Spiró György

SPIRÓ GYÖRGY

Kőszegők

Dráma

SZEREPLŐK

KLEINITZ GRÓF KLEINITZNÉ JURISICS DIÁK GRABEC KÉZDI
GAZDA GAZDÁNÉ II., III. LÁNY ÖZVEGY FIÚ
ÖREGASSZONY FÉRJ FELESÉG KOVÁCS MÁSODIK SZAKÁCS
KÉZMŰVES POLGÁR PAP "VITÉZ ÖREGEMBER
I., II. KATONA ' TOLVAJ RABLÓ JÓNÁS AHMED
IBRAHIM FEHMIU

Játszódik a kőszegi várban és a török táborban a török időkben

1. jelenet

Jobboldalt megjelenik Ahmed, baloldalt Jurisics, Kleinitz, Kleinitzné, Ahmed távcsővel néz feléjük, Jurisics távcsővel néz feléje.

KLEINITZNÉ
JURISICS

Nyüzsögnek!
Itt az új pasa.
Remélem, ő is szeret enni-inni,
vadászni. (Kleinitzhez) Nagy kár, jó
uram, hogy máris indul vissza
Bécsbe;
pár jó mókáról bizonyonnyal lemond.

KLEINITZ Szólít a kötelesség. Szabad a lencsét?
(*Átveszi a távcsövet, pásztáz vele*)
Micsoda bájos környék! Micsoda lankák!
Hiszed vagy sem, cserélnék veletek, és itt
maradnék Bécs helyett örökre.

KLEINITZNÉ
KLEINITZ Maradjunk még! Oly kedves emberek!
Tudod, mit, szívem? Maradj még! Helyes!
A kapitány talán még pár napig vendégül
lát.

JURISICS Hát hogyné! Örömetst!
KLEINITZNÉ Hogy én? maradjak, nélküled?
KLEINITZ Maradj csak, kedves, jót tesz majd neked
a nyugalom, a csönd, a vidéki élet.

KLEINITZNÉ Maradjak Köszegen? Micsoda ötlet?!
KLEINITZ Hisz magad kívántad, vagy nem, szívem?
JURISICS Én nagyon boldog lennék, ha maradna.
KLEINITZ Én nemsokára úgyis visszatérek,
addig mulass jól. Csókolj meg, szívem.

Kleinitzné elfordul

Pajkos hölgy. Én imádom. - Kapitány, ne
várj most tőlem túl nagy szavakat, túl
nagy szerű volt ez a röpké két nap.
Áldjon az isten.

KLEINITZNÉ Értem, mit akarsz!
KLEINITZ Kurvád van valahol, ahhoz sietsz!
KLEINITZNÉ Bájos hölgy, nem? - Nos, kapitány,
én nemsokára úgyis visszatérek. (*Elsiet*)
KLEINITZ Szemét bitang! Egy kisstilű csaló!
Egy nulla!
JURISICS Asszonyom.. .
KLEINITZNÉ Nekem ne védje,
én ismerem, egy senkiházi szar,
egy bérenc, tollnok, álnok talpnyalonc! .. .
JURISICS Lehet, de nekünk, mint udvari ember,
bizonyos értelemben főnökünk.. .
KLEINITZNÉ Nem baj. Majd megcsalom. Meg ám! Na majd! .. .
Megállj, te féreg! .. . Franckórságot szerzek, és
megfertőzöm általad a kurvád! (*Elrohan*)
JURISICS Nna. (Ei)

Ahmed mögött megjelenik Ibrahim, Fehmiu és pár török

AHMED Eredj a kapitányhoz, és mondd meg neki, ma este
meglátogatom.

Egy török el

AHMED (*Fehmiuhoz*) Hallom, vadászgattok a hitetlenekkel.
FEHMIU Az előző pasa így kívánta.
AHMED Esztek-isztek velük.
FEHMIU Az előző pasa kedvelte őket.
AHMED Béke van.
FEHMIU Béke van.
AHMED Ha nem én jövök ide, most te lennél a következő
pasa.
FEHMIU A szultán bölcsen választott téged. Boldogít a tudat,
hogy nagy pasát szolgálhatok.
AHMED Ne gyűlölj a kellenél jobban.
IBRAHIM Fehmiu testvérünk hálás lesz nemes emelkedettségédért,
ó, Ahmed pasa! - Fehmiu testvérem, két hónapon
át utaztam Ahmed pasával a portától ide a végek
végére, s mondhatom, embersége, türelme
páratlan. Megszerettem Ahmed pasát az úton, s
kissé bánt, hogy a fényességes szultán parancsára
csak itt és most közölhetem vele a jó hírt: hatalmas
sereg érkezik a nyomunkban, hogy Ahmed pasa
vezetésével lerombolja Köszegét, majd Bécs ellen
vonuljon.

Csőnd. Mindenkinek rezzenetlen az arca

IBRAHIM A fényességes szultán kegyelméből te veszed be Bécset,
Ahmed pasa, nagyvezérünk! E rendkívüli
kitüntetéshez az írásos parancsokat átnyújtásakor

elsőként gratulálok. (*Írást vesz elő, átnyújtja Ah
mednek*)
AHMED (*elveszi*) Köszönöm.
FEHMIU Fogadd legőszintébb, leghőbb jókívánságaimat.
AHMED Köszönöm.
FEHMIU Azt azonban nem értem, hogyan vesszük be Bé- cset ágyúk
nélkül, utánpótlás nélkül, télen, hóban békeidőben.
IBRAHIM A szultán jól döntött, mert Ahmed pasa az egyet
len, aki a lehetetlen hőstettre is képes.
AHMED Köszönöm. Most hagyjatok magamban örvendez-
ni.

Ibrahim, Fehmiu és a törökök el

AHMED Hát mégis kinyírtak a rohadékok! Hiába
vagy bölcs, alkalmazkodó, ravasz,
rejtőzködő, mégis kinyírnak, sőt annál
inkább! Azt hittem, kihúzom a messi
végeken! Én vadbarom! Azt hittem,
hogya távolra húzódok, a tűznél
elfelednek, élni hagynak! Én állat!
Kész. Ilyen a végzetem: amire vágytam,
soha el nem értem, mit nem akarok,
mindig azt teszem. Na. Nyugalom.
Most mérlegelni kell. Ez nem az
örjöngések ideje. A megmaradás
legyen mosta céloom, s ha múlik a cél,
múljak el vele. (Ei)

2. jelenet

Jön Jurisics és Jónás

JURISICS Figyelj ide, te vagabund. Van itt egy nőszemély német
asszonyság Bécsből, itt hagyta ránk a férje Nekem
nem tetszik. Jó lenne, ha neked megtetsze- ne.
JÓNÁS Nekem?
JURISICS Nem kérdeztük, honnét jössz, hova mégy, befo- gadtunk;
etetünk, itatunk, békén hagyunk. Meghá- lálhatnád
a szíveslátást.
JÓNÁS Van itt kan elég, mért pont én?
JURISICS Egy. Mert láttam, hogy nőket hajkurászol. Kettő Mert te
beszélisz nyelveket, nem vagy olyan bunkó mint a
mieink, és ez egy finom úrihölgy Bécsből Három.
Mert így parancsolom.
JÓNÁS Hát, ha parancs.. .
JURISICS Parancs.
JÓNÁS Na és hány éves a fehérszemély? Hatvan?
JURISICS Nem mindegy?! Parancs!

Jónás habozik

KÉZDI (*jön*) Egy török van kint, látni óhaját.
JURISICS Lásson. (*Kézdi el*) Usgyi.

Jónás el. Jön Ahmed. Csönd

JURISICS Na nem! .. .
AHMED Megismersz?
JURISICS Nem, ez lehetetlen!
AHMED Sajnos igencsak lehető.
JURISICS Barátom,
én Mesterem!
(*Ahmed lábaihoz veti magát*)
AHMED Most erre nincs idő.
(*Megpróbálja felrúncigálni*)
JURISICS (*feltérdel*) Egyetlen emberem a rengetegben!
Te jöttél el, és éppen pasaként,
hozzám, a kapitányhoz? Örület!
AHMED így térhet vissza csak az ifjúság.
JURISICS Hűsz éve társalgok veled titokban!
Agyamban minden kérdést megfeleltél
bölcsen és tréfálkozva, mert tudásban
velem változtál, hozzám öregedtél:

az emlékképet, azt a régi-régít
 én átterveztem és újra faragtam,
 hogy előttem járj és bölcsebb maradj,
 hogy legyen kihez fordulnom tanácsért!
 Figyelj rám, Miklós.

AHMED
 JURISICS

Elképzeltem én,
 hogy meghaltál, felőled soha hírt
 nem kaptam, képzeltem hát, hogy nem élsz,
 de nem rendített meg a képzetem:
 élt egyszer szellemikrem itta földön,
 lehetséges volt, így tehát igaz volt
 és lesz is még a természet csodája!
 Miklós.

AHMED
 JURISICS

De jobb, hogy élsz! Most végre vígan minden
 kudarcot megtárgyalhatunk!
 Semmi se sikerült, de lám, kifogtunk
 a történelem masinériáján! *(Feláll)*
 Ez itta váram. Mondhatni, szegényes,
 rozoga, ócska. Én ennyire vittem.

Mi lehet itt az ember? Ami én:
 rabló. A szomszéd várakat kifosztom,
 magyar várak, én meg az osztrák zsoldban
 másodrendű kis osztrák kapitány.
 Mi kicsapunk, ők néha vissza ránk,
 így élünk, nekünk ilyen a hazánk.
 -Te persze nyilván célt értél a portán.
 A jóvoltodból, gondolom, a szultán
 görög és latin szerződést bújja
 s török Firenzét tervez lelkesen.

- Milyen bájos bolondok is lehetünk!
 Rinascimento-szerzőink nyomán
 a karsztos, pusztá dalmát partvidéken
 folytatni mertünk néhány kezdeményt,
 s hittük, szárnyalhat majd a szellemünk!
 - Hát, nálunk tenger nincs, szellő se rebben,
 itt senki nem beszél emberi nyelven,
 és nem raknak rám súlyt, hogy fölemeljem.

AHMED Ne vágj a szavamba. Ma közölték velem a szultán parancsát.
 Le kell rombolnom Köszeget. Kétszázézer török
 közeledik. Annyi időnk maradt, amíg ideérnek.
 Bécset kellene aztán bevennem. A szultán
 parancsa. Bécset nem tudjuk bevenni; megfagyunk,
 éhen veszünk, én megkapom a selyemzsinórt,
 felkötöm magam, a had feloszlik, a béke tart tovább.
 Nem szívesen lennék a gyilkosod, gondolkozunk.
 Mi? Hadjárat, ősszel? Ugyan. Tévedés. Hadjárat,
 mikor béke van?

JURISICS

AHMED A hadjáratnak több oka lehet. Egy. Viszály van a portán;
 veszélyes nagy hadjárat kell, hogy a szultán
 kioszthasson pár selyemzsinórt a kijelölt vétkesek
 között. Kettő. Ellenségeim így tudnak megsza-
 badulni tőlem. Három. A szultán gyöngé, egy
 hadjárat az erejét mutatná; mire a vereség híre
 Sztambulba ér, a szultán ismét nyeregben ül. Négy.
 A szultán és a császár összebeszél, a szultán úgy
 tesz, mintha támadna, a császár a végveszélyre
 hivatkozva szabadon irtogathat a hívei között. Öt. A
 török veszély nevében meghúzható a gyeplő a
 magyarokon, rajtatok. Hat. Tőled akarnak
 megszabadulni, valakinek Köszege fá a foga; te
 hősi halált halsz, az általunk kifüstölt Köszeget
 pedig megkapja valami udvaronc. Hány okot
 mondjak még? Ez a senki földje; itt bármikor bármi
 végzet esedékes. Te élsz itt, jobban tudod nálam. A
 lényeg: a hadjáratnak meg kell lennie, attól a porta
 és az udvar közti béke megmarad, csak én döglök
 bele, mert Bécset bevenni nem lehet. De előbb itt
 van Köszege. Figyelj. Ez az egyetlen esélyem. Te
 választhatsz. Vagy elmenekülsz azonnal, vagy
 maradsz és segítesz, hogy télig valahogy kihúzzam
 itt. Figyelsz? Ha menekülsz, rendben. Ha itt
 maradsz, segíts, hogy a kétszázézer törökkel se
 tudjam bevenni a várat. Ha lehull a hó, és még itt
 vagyok, nem kell Bécs ellen vonulnom, és nem kell
 vereséget szenvednem! Érted? Ha elmenekülsz,

megmentettelek; ha itt maradsz, te menthetsz meg
 engem!

JURISICS

AHMED Nem biztos. A szultán parancsa úgy szól: vegyem be
 Köszeget, majd induljak Bécs ellen. Nagy mar-
 haság, Köszeget nem kell bevenni, megkerülhető,
 kétszáz ember nem veszély. De a szultánt, úgy
 tetszik, félreinformálták. Talán az előző pasa. A
 fényességes szultán nem tudja, hogy Köszege
 porfészek. Azt hiszi, egy Nándorfejérvár, húsz ezer
 védővel. Így növelte az érdemeit az előző pasa,
 gondolom. Ez a tévedés az egyetlen esélyem. Ha
 megerősítem a tévedést, ha nem bírom bevenni
 Köszeget, megúszhatom a selyemzsinórt. Csak
 segíts.

Csönd

JURISICS

Itt vagy, és húsz év mintha nem lett volna,
 de mégsem úgy beszélünk, ahogy illik.
 Nem érzed, hogy más témát érdemelnénk?
 Hogy ez a hangnem méltatlan és sértő?

AHMED Ifjúság, tervek, reneszánsz, tenger! Ugyan. Sosem volt
 Édent képzeletünk magunknak menedékül.
 Mítoszt hízlaltunk magunknak gyávaságból. Meg-
 váltani az embert! Minek? Élni kell, így vagy úgy,
 amíg lehet. Gondolkozz pontosan. Jó éjt. *(E)*

JURISICS

Gondolkozz pontosan! Ugyan miről?
 Ugyan kiért? Érted, vesztett barátom,
 egykori mesterem? Kétszázézer török?
 Szultán és császár? Udvar, Porta, Köszege?
 Mit nekem tények, mit nekem valóság?
 Mit nekem ez a korszak, s benne én?
 Gondolkozzék, aki valamit érez
 és köze van még ehhez az egészhez! *(E)*

3. jelenet

Éjszaka. Az emeleten egy szolgáló jön gyertyatartóval, lemegy az udvarra, ahol Grabec leteperi, és befogja a száját, Kézdi elveszi tőle a gyertyát és a levelet. Diák és Szakács mereng

KÉZDI *(olvas)* „Szeretve tisztelt nagyhatalmú császár! Tudomásomra
 jutott, hogy a török megszegi a békét, és Köszeget
 lerombolva Bécs ellen készül kétszázézer
 emberrel. Kérem felségedet, engedélyezze Köszege
 kettőszáz védőjének az elvonulást. Se fegyverünk,
 se élelmünk, fél napig sem állhatunk ellent. Nem
 megfutni akarunk, hanem a császári sereghez
 csatlakozva kívánunk harcolni felségedért.
 Felsőged hűséges alattvalója, Jurisics Miklós,
 Köszege kapitánya.” Ne fojtogasd a fiút, meg-
 fullad a szerencsétlen, mielőtt kinyöghetné, hogy nem
 akar kiabálni.

Grabec elengedi a szolgát

KÉZDI *(a Diákhhoz fordul)* Ne álmódj, te holdkóros, mátol komoly
 időket élünk. Hallottad, mi van a levélben?

DIÁK

KÉZDI

Bocsáss meg, nem figyeltem.
 Mindegy. *(Átadja a levelet)* Van még hely alatta,
 írjad.

A Diák írja

„Felsőged császár, a kapitányunk gyáva, mi azon-
 ban bátrak vagyunk.” Írjad: „Ezerszeres túlerő se
 számít, ha felségedért onthatjuk a vért. Jurisics
 nem szereti Köszeget, és el akar menni, mert
 áruló, mi azonban, a többiek, a végsőkig kitarunk.
 Kézdi Gábor, hadnagy.” Le van írva? Írd még alá
 Grabec nevét is.

GRABEC

Az enyémet?

KÉZDI A tiédet. Megvan? Jó. (Szolgálóhoz) Kínos halál a fulladás, a választ ezért nekem hozod. Indulj.

Szolga eL Kézdi észreveszi Szakácsot.

KÉZDI (Szakács) Mi az, te hallgatózol?
SZAKÁCS Ilyen finom és olyan remek legyen az étel! - így a kapitány. Én gürcölök, hogy belegebédék, ilyen jót én se főztem még talán.
És mi történik? Minek remekeltem?
Hát nem kihűlt a főztöm?!
Több jót nem főzök, esküszöm, bosszúból! -ezen az őszön. (EI)

DIÁK A kicsiny lelkek főznek és zabálnak, hogy zsíros étke legyen a halálnak. De talán mégis közeleg az élet.
Nem lehet tévedés, hogy ilyet érzek. Az ember talán mégis hős lehet. Tán megkínóznak, minta szenteket, ha jól megy minden. Istenem, kívánom, add hát, hogy példás legyen a halálom! (EI)

KÉZDI Hülyék. (Grabechez fordul)
Most aztán megfizethetsz mindenért.
Hányszor gúnyolta kapitány, de hányszor! Hülyének mondott, és a többiek röhögtek rajtad, emlékszel? Csodáltam, hogy nem ugrottál rögtön a fejének.
Gúnyolta kapitány? Engem?

GRABEC Na persze
KÉZDI te olyan jó vagy: még csak észre se vetted.
Éppen a jószágod miatt szeretnek és egyre többen kívánnak kapitányul.

GRABEC Engem? Ne mondd. Nem viccelsz?
KÉZDI Én? Dehogyan.
GRABEC

Én nem vagyok alkalmas kapitánynak! Nem bízik bennem senki. Mert ha bízna, talán erőssé válnék, mint ahogy álmodtam is, hogy én parancsolok, és jól csináltam, jobban, mint akárki.

KÉZDI Ha végre mozgás lesz, valami bolydul, kitörhetünk ebből a pocsolóából, és szebb lesz minden, mint akármely álom. Jó éjszakát, jövőndő kapitányom! (EI)

GRABEC Hogy fogok én most elaludni? Jó ég! Hogyan lehetnék valaki, aki volnék? Erős lehetnék, mint még senki sem, csak ne volnék ennyire gyöngye, istenem!

4. jelenet

Reggel. Az udvaron várbeliek gyülekeznek. A vár fokán megjelenik Jurisics, mögötte Kézdi.

JURISICS Hova mennek, emberek?

KOVÁCS Disznóra.

JURISICS A törökkel?

KOVÁCS Hát persze. Ha a kapitány úr jónak látja, lövünk egy szépszarvast az új pasának, hadd lássa, kivel van dolga. (A többihez) Estig tíz hordó bort kell átvinnünk a táborukba, nehogy elfelejtsük.

JURISICS Az a helyzet, emberek, hogy ma nem lesz vadászat.

Morgás

JURISICS Hadiállapotban vagyunk. A török el akarja foglalni Kőszegét. Úgyhogy vadászat, az nem lesz.

KOVÁCS Hanem mi lesz?

JURISICS Felkészülünk az elvonulásra.

Csend

JURISICS Értették?

Csend

KÉZDI Én ugyan nem értem. Évek óta béke van. Mit ártottunk nekik?

JURISICS Tudom én? Mégis baj van. Lássák be, emberek, az ellenséggel nem szokás vadászni.

KÉZDI (a távcsővel pásztáz) Hát én nem tudom, de sem-miféle készülődést se látok. Csak egy kisebb csapat jön erre.

KOVÁCS A hajtók. így volt megbeszélve.

JURISICS Majd szépen visszamennek.

KOVÁCS Azt ígértük, legalább húsz disznót lövünk. Ma náluk lesz a lakoma. Jöjjön a kapitány úr is.

JURISICS Mennék én szívesen, de értsék meg, baj van. A császár engedélyét várom, de ha késik, elmegyünk anélkül. Kétszázezer török jön Kőszeg ellen. Tudják, mennyi az? Borzasztóan sok. Ézerszer több nálunk. Ézerszer. Az is nagyon sok. Összepakolunk, és elmegyünk.

KOVÁCS Hát az lehet, hogy a kapitány úr elmegy. Én maradok.

JURISICS Marad?

KOVÁCS Maradok. Itt vagyok itthon, és máshol nem vagyok itthon.

JURISICS Nem lesz Kőszeg. Lerombolják. A földig.

KOVÁCS Apám is itt élt, nagyapám is, dédapám is, szép-apám is, itt fog élni a fiam is, az unokám is.

JURISICS Nem lesz nekik hol.

KOVÁCS Ha eddig volt, ezután is lesz.

JURISICS Nem lesz. Itt minden pusztulásra van ítéelve.

KOVÁCS Hát az meglehet.

JURISICS Mégse akar elmenni?

KOVÁCS Már hogy mennék el? Itt élt a nagyapám, itt él majd az unokám is.

KÉZDI Megjöttek a hajtók. Nyissák fel a kaput!

Felnyitják a kaput, egy csomó török áll kint

KÉZDI Békés szándékkal jöttek. Bolondság az egész. Valaki telebeszélte a kapitány úr fejét. De ha támad-nak, megvédjük mi magunkat. Nem vagyunk mi olyan gyöngye legények.

JURISICS Mit bohóckodsz?

KÉZDI Komolyan beszélek. Én hűséget fogadtam a császárnak. Ha nem csalódom, erre esküdtünk vala-mennyien.

KOVÁCS Mehetünk, kapitány úr?

JURISICS Vadászni?

KOVÁCS Vadászni.

JURISICS Igaz. Minek rontsam a kedvetek idő előtt, ha később is lehet?

Miért ne tennénk, ami jölesik?

Miért ne élénk vidáman egy kicsit?

Röhögjünk és zabáljunk, amíg lehet; na, menjetek vadászni, az isteneteket!

Üdvrivalgás, a vadászok kimennek a kapun, a kaput lecsukják

JURISICS (Kézdihez)

Amíg én vagyok itta kapitány,

addig te nem pofázol össze-vissza. Menj,

nézz be minden házba és közöld:

pakoljanak. A legszükségesebbet.

Ha nem hajlandók, csinálj hozzá kedvet.

Mindketten el. Jön Polgár, Kézműves, Gazda, Grabec, I. és II. katona

POLGÁR Majd hülye leszek! Hogyne! Hol lehet ilyen vidáman fegyvert csempészni, kérdem én, hát hol? Nekem fix pogány megbízóim vannak!

KÉZMŰVES A török nekem is elsörendű piac. Ha elmegyek, elveszíték mindent. Az anyagot, a műhelyt, a vevőket. Elmenni csak úgy ukkmukfuk, mert a kapitány megőrült?!

GAZDA Most indítom be a leánykereskedést, minden meg van szervezve, itt az első szállítmány, benne van egy csomó pénzem, hagyjam veszni semmiért?

POLGÁR Disznóság.

KÉZMŰVES GAZDA	Gyalázat. Nem megyünk sehová, az istenfájat.	AHMED JURISICS	Te nem vagy ésnél! Azt hiszik, amit látnak. Csak picikét rombolj. Néhány halál minden érvemnél szebben kornyikál.
<i>Polgár, Kézműves, Gazda el</i>		AHMED	Ha holnap kicsikét neked megyek, holnapután a hősi halottakat megbosszulandó már nagyobb erővel muszáj támadnod addig, amíg a várban teremtett lélek nyöszörög! Ajánlom: gondolkozzunk pontosan. Például elfogom őket most, azonnal, később esetleg foglyokat cserélünk. A császár törököt csak németért ad. Ezek magyarok, horvátok és rácok. Ha mégis kivátaná őket a felség, kötelet kapnak, mert ők árulók, mivel fogságba mertek esni élve. Mondd, nagy hatalmú nagyvezér, az örült hadjárat ellen egy szót sem emelhetsz? Törökjeid jókedvűen zabálnak vitézeimmel együtt. A porta messze. Vagytok pár százan... Elpuhult pogányok. Mutass egyetlen embert itt közöttük, aki telt bendővel vérről álmodik.
GRABEC	Amikor elmentek vadászni, én elbújtam, hogy megkeressenek. Hát megkerestek? Eszükbe se jutottam! Ahol én vagyok, több van ott egy lyukkal. Még sörétnek se vittek el magukkal! (El)	JURISICS	
I. KATONA II. KATONA I. KATONA II. KATONA I. KATONA II. KATONA I. KATONA II. KATONA I. KATONA II. KATONA I. KATONA II. KATONA	Azt mondják, a szultán halálosan beteg. Ezt a császárról mondják. Arról is mondják. Ha meghalnak, lehet, hogy nagyhatalom leszünk. Ahhoz a pápának is meg kell halnia. Azt mondják, súlyos beteg. Ez a pápa - hogy is hívják... Nem emlékszem. Hasonlít a neve a szultánéhoz. Mi a neve a mostani szultánnak? Fene se tudja megjegyezni. A császár nevét se tudom.	AHMED Most	meséljem el neked a világot? A politikát? Gyilkos nagyhatalmak szolgáiként örült törvényeik elsőként éppen minket sújtanak! Hát igen, túlságosan sokra vittük. Dalmáciában kellett volna élnünk. Mint dalmát pásztorok, bamba örömmel kecskével nyájaskodnánk és mekegnénk, számolgtatván a még meleg bogycókat. - Na, hagyjuk ezt. Ha arra vetemedtél, hogy bőröd mented, áruld el a császárt, ők mennek rabszolgának, és belőled szeretve tisztelt, rangos janicsár lesz. Az egyik rosszat másira cseréled. Legalább rosszban legyen dús az élet!
II. KATONA I. KATONA II. KATONA I. KATONA II. KATONA	Várj csak... Pedig tudtam! A lényeg az, hogy a halálukon vannak. Igen, ez a lényeg. Nekünk csak az a dolgunk, hogy túléljük őket. Ez a dolgunk.	JURISICS	
<i>Mindketten el</i>		AHMED	
<i>5. jelenet</i>			
<i>Este. A török táborban várbeliek és törökök lakomáznak</i>			
KOVÁCS	Azt mondom én nektek, rosszul teszitek, hogy sátorban laktok. Jön a tél, megint befagy a seggetek. Építetek házat. Vályogból könnyű. Büdös, de jó meleg. Mi majd segítünk. Vagy költözzetek télire a várba. Befértek valamennyien. Meg kéne beszélni a pasátokkal. A kapitányunk biztosan benne van.	JURISICS	Ezt megtehetném, tenném is, de lassú, csúf kínhalálra ítélné a lelkem. S ha megtenném is: milyen életvár rám? Törökké lenni? Vagyontalanul?! Vagy meneküljek Bécsbe? Perbe fognak!. A császár akkor hinné, hogy halálos vészben forogtam, ha a két kezemben vinném elé levágott koponyámat. Támadj meg minket! Kell egy nagy pofon, hogy szökni legyen okunk és jogunk. Átgondolom. Menjünk a többiekhez.
AHMED KOVÁCS AHMED	(jön) Jó étvágyat, emberek. Köszönjük. Egyék a pasa úr is. Köszönöm, majd később. Maguk lötték azt a szar- vast?	JURISICS	Kész? Ennyi volta társalgás? Egész nap csak erre készültem!
KOVÁCS AHMED SZAKÁCS	Szép állat, ugye? Csodaszép. Az íze is jó. Nem azért dicsérem, mert én főztem, de jó az, ami jó. Bár zordan eltökéltem: ebben az évben tétlenkedem, fölkel az alkotó a lelkem sértett, önző része ellen, és győzött rajtam. Meg is érdemeltem. Szenvedj minél több ilyen vereséget, nekünk csak annál ízesebb az élet. (<i>Féltrevonul Jurisicscsal</i>) Ha úgy döntöttél, hogy maradsz, jó. Ha úgy dön- töttél, menekülsz, hiba volt, hogy engedélyezted a közös vadászatot: vesztettél egy napot.	AHMED JURISICS	Túl feltűnően fecsegtünk máris. Sok jó kém figyel. Ha ez is sok volt, úgy ezer bocsánat. Hisztérikus vagy.
AHMED	Többet vesztettem annál. Hosszú évek hamis reményeit vágtam szemébe. Egyébként: nem hiszik, hogy menni kell. A tisztjeim hűség ről, esküről papolnak, és a többi se hitte el. Lehet, hogy a német rendszer igen rugalmas, tartalmaz néhány véletlen kibúvó, lehet, hogy a császár felmentést fogalmaz, mert megszállta a jóság, mert szeret, én mégse bíznék benne oly vakon. Itt pár nap alatt súlyos lesz a baj. Csak annak hisznek, amit látva látnak. Mit látnak? Azt, hogy béke van. Döröghetek borzalmas végveszélyről, nincs érvem, és ami volna, hatástalan. Bár nem tudom, hogy mit várhatok tőled, segíts nekem, hogy meggyőzhessem őket. Hajnaltól, kérlek, támadd meg a várat.	AHMED JURISICS AHMED JURISICS	Hát az meglehet. Majd megnyugszom. Már el nem vesztelek. Most még nehéz, de minden seb beheged. Majd rákenem pár hűvös életelved. Ha ezt érdemlem, nagyon köszönöm, De tudd, hogy lázad az életősztonóm, s mert minden más hazugság, mert csakis élni szabad, iszonyú vágyam éledt, hogy meggyilkoljalak. Kedves kölyök voltál, sokat ígérő, egy bölcsnek mondott felnőttnek, nekem, kedvenc tanítványra; én hülye voltam, s te mi lettél? Egy kisszerű alak. Hogy irhám mentsem, galád lettem én és elárultam nálad jobbakat. Csak azért nem gázolom le a várad, mert siettetné pusztulásomat. Nekem hasznos, ha élsz. Túlélni most: nem lelki ügy, de közös feladat!

Ahmed visszamegy a többiekhez, Jurisics követi

Tíz hordó bort láttam a közelben.

Csend lesz

Remélem, egyetlen igazhitű sem ivott belőle.

Csend

Remélem, az igazhitűek csak a szarvasból ettek.

Csend

A disznóhúst, nem is kell mondanom, a Korán tiltja.

Csend

Egészségére váljék mindenkinek minden.
Mi azt kérjük, hogy Allah megsegítsen.
Titeket pedig segítjen az isten.
(A törökökkel el)

JURISICS

Indulás. (A magyarokkal el)
6. jelenet A török

vezéri sátor előtt Ahmed, Fehmiu, Ibrahim

AHMED Kétszer is megadásra szólítottam Jurisicsot, kétszer is hiába.

IBRAHIM A hitetlen kutya.

AHMED Bőszít a dolog, ezért hajnalban megtámadjuk őket. Lássuk, kedves fiam, mekkora hadvezér vagy. Te veszed be a várat.

FEHMIU Kitüntető bizalmadért fogadd hálámat.

AHMED Kapsz tőlem kétszáz embert.

FEHMIU Kettőszázat?!

AHMED Sokalod? Ennek örülök. A hadvezéri képességeket nem erővel, hanem ötletekkel tanácsos megmutatni. Tehát százötven - vagy inkább száz embert kapsz. A vár gyöngécske, a magyarok részegek, kíváncsi vagyok, mivel leped meg őket. Remélem, fényes győzelmet aratsz a dicsőséges szultán örömére.
(Bemegy a sátorba)

FEHMIU (odább vonja Ibrahimot) A szultán bizonyára kedveli nemes vezérünket.

IBRAHIM Bizonyára.

FEHMIU Ahmed pasa nyilván kiváló hadvezér.

IBRAHIM Nyilván.

FEHMIU Valószínű, hogy Köszeget is bevinné húsz-harminc nyomorékkal.

IBRAHIM Valószínű.

FEHMIU Én azonban, fáj bevallanom, Ahmednek a nyomába se érhetek.

IBRAHIM Vigyél magaddal több embert. Esetleg valamennyit. A győzelem majd téged igazol. Ahmed pasa felhatalmazott, hogy légy ravasz. Ügyeskedj vele szemben is, hogy elnyerd a bizalmát.

FEHMIU Ez a célom, mert nagyon megszerettem, és fiaként viselem a szívemen a hadjárat sorsát. Ha ő, a kiváló hadvezér véletlenül nem volna itt velünk, úgy érzem, egyikünk se lenne képes dicsőséget szerezni fegyverünknek.

IBRAHIM Örülünk hát, hogy Ahmed a vezérünk.

Fortélyait figyelve és tanulva a dicsőséges hadjárat után az örökébe lépünk.

Mindketten el

7. jelenet

Az udvaron jön Kleinitzné és Jónás

JÓNÁS Ne fusson el, drága hölgyem, úgyis maradni akar.
KLEINITZNÉ Pimasz brigantil! Maradni, én?

JÓNÁS Ha nem maradna, majd én kényszerítem.

KLEINITZNÉ Hohó, fiacskám, azt adja az isten!

JÓNÁS Jobb, ha tudja, hölgyem: nem fog bejutni a vendégszobába. Szurkot kentem a küszöb elé, és maga, drága hölgyem, bele fog ragadni, és én majd, mintegy arra járva, szépen kisegítem.

KLEINITZNÉ Nem fogadom el a segítségét.

JÓNÁS De megkérdezni megkérdezi persze, ki volt az a marha, aki odakente?

KLEINITZNÉ Na, és ha megkérdezem?

JÓNÁS Akkor bevallom, hogy én voltam a marha. Ettől, drága hölgyem, meglepődik, és tovább kérdez az indokaim felől. Mire én lángoló szerelmem bizonyítékaképpen azt is bevallom, hogy a vendégszoba kulcsát is elcsórtam, valamint ma kétszer mosakodtam, és megborotválkoztam, és másfél egész napja nem voltam nővel.

KLEINITZNÉ Mire én mit mondok?

JÓNÁS Még nem ajánlkozik fel, isten őrizz! De a vallomásom után mint nőszemély már tréfálkozni kezd, a tréfás hangnem kétharmad siker.

KLEINITZNÉ Csakhogy én finom teremtés vagyok.

JÓNÁS Pontosan ezt fogja mondani! Mire én biztosítom, hogy minél finomabb hölgy, annál átlátszóbb gyanútlanyságot színlel.

KLEINITZNÉ Hát ezt honnan veszed?

JÓNÁS Előző életemben, a lelkiben, törékeny, finom asszonyságok csuda dolgokat gyóntak piruló fülemnek!

KLEINITZNÉ Gyóntak neked? Te pap vagy? Ó, de kár!

JÓNÁS Csak voltam, drága hölgyem. Valahonnan muszáj volt megszélesítenem a lelki tájat, hogy el ne szalasszalak, ha rádtalálok.

– Önzés volna, ha azt mondom: szeretlek, mert edényt keresek a nedveimnek?

Legyünk bölcsek! Ne fájjon, hogy a holnap egymásból minket úgyis kilakoltat!

Kétfelől jöttünk, kétfelé megyünk tovább, ahogy szokás, előre.

Bukjunk tehát egy jó hatalmasat, és legyünk többek tőle!

– Bocsáss meg, drága hölgyem, hiszen tudom: férjed van, akit szeretsz, a sorsom csak ronthat vad, dühöngő szenvedélyem s téged magammal nem ránthatlak mégsem. Bocsásd meg, kérlek, hogy zavartalak, de felszakadtak bennem a szavak.

KLEINITZNÉ Hová mégy? Ó, te szeleburdi! Most már el ne szaladj, ha eddig bátor voltál!

JÓNÁS Ó, asszonyom, csak férjezett ne lennél!

KLEINITZNÉ Na, és ha az vagyok! Téged lohaszt, hogy amit látsz majd, más is látta azt?

Téged csak ne zavarjon, ki a férjem!

Imádkozz inkább, nehogy visszatérjen!

Én imádkozom. Érted, kis papom.

Pimasz pofidnak most leszurkolom az álompusztit. Jó éjt, kis lovag.

Még mindig itt vagy? Ne is lássalak! (EI)

JÓNÁS Nahát! Itt volt és elment. Ó, egek!

Kis híja, és még beleszeretek! Ma milyen nagy az újhold!

Ó, istenem, ma nyár van!

Lehet, hogy vártam valamit-

lehet, hogy erre vártam?

Ma milyen nagy az újhold!

Ó, istenem, ma nyár van! (EI)

8. jelenet

KLEINITZNÉ (a szobában egyedül, térdel)

Istenem, bűnözöm! Csak gondolatban, Uram, de bűn, hogy nem búslakodom!

Hiszen ez olyan bájos vár valóban, itt minden olyan jó illatot áraszt,

és mindenkinek pimasz képe van!

Jaj, istenem, azén gazember férjem,
ha tudná, mennyire imádom élni,
rettegve dugna egy verembe, én meg
a porkolábát is elcsábítanám!
Jaj, Istenem, te nem tudod, milyen jó
nőnek születni! Vonzani az örvényt,
halasztgatással bukni egyre mélyebb,
vaditöbb szédületbe, és a férfi
komornak tűnő maszkiá mögé hatolva
lehunytt pillák fedezékéből kilátni a
borzas, álmélkodó gyermekarcra,
amelyről ő sem sejti, hogy övé:
nagyobb titkok óvását bízta ránk,
semhogy valaha szólna róla szánk.
Kérded, Uram, mi jó a férfiakban? Ami
bennünk van, az a jó belőlük!

Az ablakban megjelenik egy török, bebámul

TÖRÖK Psszt!
KLEINITZNÉ Egy férfi! Istenem, hová kerültem!
(Egy szék mögé rejtőzik)

A török beugrik, körbenéz

Mit akar itt?! A férjem küldte rám?!

A török be akarja fogni Kleinitzné száját, az kiszabadítja magát és leüti. A török elterül. Újabb törökök bukkannak fel az ablakban

Gyertek, ti férgesek, megkapjátok ám!

A törökök egymás után beugrálanak, Kleinitzné egymás után üti le őket. Egy csomó török fekszik a lábánál

Segítsé! Emberek! Ébredjétek! (Az ajtót rázza,
nem nyílik)
Magamra zártam. Hol a kulcs?! Egek!
(Szaladgál, nem találja a kulcsot, megáll)
Milyen sok férfi. Furcsa. Fekszenek.
Még csak nem is szuszognak. Alszanak tán?
(Pofozza őket)
Hé, randa férgesek, mi a nevetek?
Anyátok hogy szólít? Musztafa? Hasszán?
Nem hallják. Hogy keltsem életre őket?
Jaj, Istenem, nem szép a próba tőled!

Az ablakban újabb török jelenik meg, mászik befele

Musztafa! Hasszán! Hogy hívnak, galambom?

Török belép, rábámul, Kleinitzné leüti török elterül

Még egy delikvens. Milyen szaporák.
Mozog még. És az öklei mekkorák!
Feláll! Most mit tegyek? Még szédeleg. -
On itt hívatlan vendég, értse meg!
Musztafa! Hasszán! Más pogány nevet
nem tudok. Ejnye, hagyja a keblemet!

Megint leüti, a török elterül

Jobb lesz talán, ha nem élesztem őket.

Lövészek kintről

Jaj, lőnek! - Lőnek?- Lőnek!!
Istenem, mért születtem gyöngé nőnek!! GAZDÁNÉ
KLEINITZNÉ (megjelenik az ablakban, bemászik) Kegyes
hölgy.. .
KLEINITZNÉ Még egy! (Leüti) Jaj, csak egy leány!
A végeken kalandban nincs hiány.

Élesztgeti Gazdánét, az felül, a fejét fogja

KLEINITZNÉ Bocsássa meg, hogy elsült a kezem.

GAZDÁNÉ
KLEINITZNÉ
GAZDÁNÉ

Csekélység, csak még szaggat a fejem.
Masszírozza! Segítetek!
Hagyja csak. Kapok a férjemtől
nagyobbakat.
A férjem Gazda, én meg Gazdáné vagyok.
A férjem Kleinitz, én meg von Kleinitzné vagyok.
Disznókat, lányokat tartunk sokat,
felhízlaljuk, eladjuk.

KLEINITZNÉ
GAZDÁNÉ

KLEINITZNÉ
GAZDÁNÉ

Lányokat?
Disznókat, lányokat, mert ebből van kereslet.
Kilójuk ugyanannyi -a töröknél ez így megy. A
disznókat eladtuk-zabál ám a pogány! De
nyakunkon maradt három süldőleány. Nem kell
a kegyes hölgynek?

Nekem?!

KLEINITZNÉ
GAZDÁNÉ

KLEINITZNÉ

GAZDÁNÉ

Jutányos áron
adnánk túl e jól hizlalt három süldőleányon!
Én igen kedvelem a primitív népeket,
(a fekvő törökökre mutat)
de adni-venni őket, az nem szép, higgye meg!
Embert eladni, venni- mi bűnös lenne abban?
Kicsiben tesszük azt, amit a szultán, császár nagy-
ban!

Kintről dörömbölés az ajtón; Kleinitzné odafut, ő is dörömböl

KÉZDI (kint) Nyissák ki!
KLEINITZNÉ Nyissák ki!
GRABEC (kint) Nyissák ki!
GAZDÁNÉ (bent) Nyissák ki!

Abbahagyják a dörömbölést

KLEINITZNÉ Be vagyunk zárva!
GAZDÁNÉ Be vagyunk zárva!
KÉZDI (kint) Be vannak zárva!
GRABEC (kint) Be vannak zárva!
KLEINITZNÉ Nincs meg a kulcsunk!
GAZDÁNÉ Nincsen kulcsunk!
KÉZDI (kint) Nekünk sincsen!
GRABEC Nekünk sincsen!
KÉZDI (kint) Betörjük az ajtót!
GRABEC (kint) Betörjük az ajtót!

Betörnek az ajtót, egy nagy mordályt cipelnek, felállítják

KÉZDI Gyorsabban! Mit piszmoztok? A fenébe! Elmenekül
a török, mielőtt beelőnének!

A mordály nagyot dörren. Kleinitzné elájul

GRABEC Győztünk! Győztünk! Visszavertük őket! (Körül-
néz) Ezeket is eltrafáltuk,
hurrá!

Jön Jurisics és Jónás. A mordály megint dörren

JURISICS Hagyjátok már abba, rég elfutottak!
KLEINITZNÉ (magához tér, körülnéz) Durva népség! Gyalázat!
(Jurisicshoz, a törökökre mutatva) Sok a szemét,
takarítsa el!

Kézdi, Grabec meg pár vitéz kihúzza a törököket; Jurisics utánuk. Kleinitzné zokogni kezd

JÓNÁS

(átöleli) Ne sírj, már vége van, ne sírj.
Elmúlt. Na! Kedvesem, ne bőgj!
(kiegyenesedik, eltolja Jónást)

KLEINITZNÉ

Mit akar tőlem? Hagyjon engem, kérem.
Vendég vagyok és maga nem a férjem.
A férjem nemsokára értem indul,
hogy elmehessek ebből a pokolból.
Kérem, ne bántson. Hagyjon engem, kérem.
Imádkozzék, hogy elvigyen a férjem. (EI)

JÓNÁS Hazudtál éjjel? Nem, az nem lehet.
Próbára tennél? Jól van. Azt lehet.
Talán azért vagy fontos, hogy a próba
rejtett éneket fogja vallatóra.
Ha túl sok benned az előítélet,
megtudom talán, milyen korban élek.
Talán te vagy, kit annyira kerestem:
kísérteni való a lehetetlen. *(Felnevet)*
De mit sorolok száz idegen elvet?
Talán azért vagy fontos, mert szeretlek. *(Ei)*

Az egyik török feláll, szédeleg, visszaesik

9. jelenet A vár udvara.

Nagy felfordulás

TOLVAJ Ez a dunyha anyámé volt!
GAZDÁNÉ Akkor te azén öcsém vagy!

Verekszenek, a dunyha szétszakad, kapkodnak a toll után

FIÚ *(csirkéket kerget)* Pi-pi-pi, a fene belétek, pi-pi-pi!
ÖREGASSZONY *(egy hulla fölött sír)* Kicsi fiam, édes kicsi
fiam, ki fog most már feleselni velem, kicsi fiam?
GRABEC És akkor megragadtam a hajánál, és a török meg-
halt a réműletől!
KÉZDI Megmondtam, hogy a kapitány árulásáról kiabálj, te hülye.
GRABEC Mire felocsúdtam, négy törököt fojtottam meg.
Négyet. A saját kezemmel.
KÉZDI *(a katonákhoz)* A kapitány eladott minket rabszolgának.
Gyertek velem, hirdessük együtt az igazat. *(Az I.
katonával el)*
VITÉZ Én hatot öltem.
GRABEC Én négyet. A saját kezemmel.
II. KATONA Én hetet öltem. Tessék nekem kitüntetést adni.
DIÁK *(asztalkánál ül, ír)* Álljanak sorba, emberek, ne vágjanak egymás
szavába, nem tudom jegyezni. Tessék sorba állni!
Ne tessék tülekedni! Hallatlan! Feldöntik a tintát!
Nekem most történelmet kéne írnom, nem a maguk
törökjeit striguláznom, hallják?
II. KATONA Csak tessék írni.
DIÁK A nagy nap hiteles történetét! Versben!
II. KATONA Nyolcat öltem. Le van írva?
VITÉZ Én hatot öltem, és háromnál segítettem. A kapunál harcoltam,
ott volt a legmelegebb. Ezt is bele kell venni.
DIÁK Ne taszigáljanak! Csöcselék! Eddig már ezer törököt
írtam össze! Nincs is annyi török a világon!
KÉZMŰVES *(berohan)* Igazságot! Elvitték az ágyamat alólam!
Felébredek, hát mire ébredek? Húzzák kifelé az
ágyamat a házból, velem együtt! Leugrottam, ők
meg az ágygal elszelelték! Tolvajok, rablók, igaz-
ságot! *(Elrohan)*
I. KATONA *(be)* Árulás történt. A hadnagy úr éppen erről
szónokol az istállóban. A rohadt árulók.
II. KATONA Eladtak minket, visznek Sztambulba, felhizlalnak,
levágnak. Végünk.
I. KATONA Bújjunk el.
A két katona el
GAZDA *(három egymáshoz kötözött lányt vonszol be maga után, a
lányok sikoltoznak)* Nem fognak titeket lestrapálni,
még csak az kéne. Megőrzöm az épségeteket.
Gyertek már, na, elbújtatlak, megvédelek, kicsikéim.
(Kihúzza a lányokat)
FIÚ Pi-pi-pi-pi-pi!
VŐLEGÉNY *(be a Menyasszonnyal)* Nem látták a kapitányt?
JÓNÁS *(be)* Nem látták a bécsi hölgyet?
VŐLEGÉNY Nem láttad a kapitányt?
JÓNÁS *(szaladgál, mint egy terelőpuli, ahonnan elrohan, ott
szétszélednek)* Nem láttad a bécsi hölgyet?
MENYASSZONY Mi ugyanis megesküszünk.

Jónás el

VŐLEGÉNY Nincs itt.
MENYASSZONY Keressük meg, édesem.

Mindketten el

DIÁK *(ír)* Hat hulla, négy fül, három láb, tovább.
POLGÁR *(be egy székkal)* Benne van nyolc pisztoly és három
dugóhúzó. Elásom, aztán visszajövök érte. Csak
észre ne vegyék. *(Ei)*
PAP *(be Özvegygel)* Ha kórus is lesz, többre fog kerülni.
ÖZVEGY Nem számít. Azt akarom, hogy megpukkadjanak. Olyan
temetés legyen, amelyet még nem látott a világ!
PAP A kórus megdrágult, leányom, nehéz időket élünk.
ÖZVEGY Vegye minden vagyunkámat, tisztelendő úr.
GRABEC Tisztelendő úr, gyónni szeretnék.
PAP Majd később, édes fiam. *(Özvegygel el)*
GRABEC Csak hozzáértem, és elvágódott. A halál sugárik
belőlem. Lehet, hogy ily erős vagyok?

Hárman hordót gurítanak be

ELSŐ Volt egy baltám, ellopták. Mivel verjük ki a dugót?
MÁSODIK Három nő állt kipányvázva a templomkertben. Elszaladtam
késért, mire visszaértem, eltűntek. Három nő.
HARMADIK Átlőjük. Megyek a mordályért. Vigyázatok a hor-
dóra. *(Ei)*
MENYASSZONY *(be Vőlegénnyel)* Itt akarok megesküdni! *(Sír)*
Máshol minden olyan bizonytalan!
VŐLEGÉNY Azt mondják, el kell mennünk.
MENYASSZONY Mehetsz, de nélkülem! ***(Toporzékol)***
JURISICS *(berohan)* A hadnagy? Szónokol a lovaknak?
VŐLEGÉNY Kapitány úr! Legyen a násznagyunk a kapitány úr!

Jurisics kirohan

MENYASSZONY Nem tudnánk elvinni a sublótot!
VŐLEGÉNY Erre nem is gondoltam.
SZAKÁCS *(berohan)* Éppen alágyújtok egy ökörnek, amikor rám
törnek, hogy el kell menni! Hol a kapitány? Ebéd
előtt elmenni, hát ez több a soknál! Pirult már, és
nem elvitték?! Gyalázat! *(Kirohan)*
VŐLEGÉNY Ha feldarabolnánk a sublótot.. .
MENYASSZONY *(sír)* Nem és nem!
FIÚ Pi-pi-pi-pi-pi!
VŐLEGÉNY Aztán összeraknánk.
MENYASSZONY Nem és nem!
I. és II. KATONA *(be)* Pakolni, emberek, mindjárt indulunk! Pakolni,
pakolni! *(Ei)*
KÉZDI *(jön)* Minden jól megy. Nekem csak az ellenkezőjét kell tennem
annak, amit a kapitány akar. Ez nagy gondolat volt.
Eddig minden jól megy. *(Ei)*
JÓNÁS *(jön Kovácssal)* Meg kell veszni. Akinek egy csöpp esze van,
hanyatt-homlok menekül innét. Csak tudnám, hova
lett a bécsi hölgy. Ki kell mentenem ebből a
pokolból. *(Ei)*
DIÁK *(feláll az aszaltól, amit rögtön ellopnak. Feláll a
hordóra, olvas)*
Győzelmünknek napja ez,
diák mindent versbe vesz.
(Kíált) Csöndet!
HARMADIK *(jön a puskával)* Vigyázat, félreállni! *(Céloz)*
DIÁK Mohács óta, Mohács után ez a
legszebbik délután. Hősök
hőse kapitányunk, érte
vivatot kiáltunk!
*Harmadik belelő a hordóba, Diák ijedtében leesik, a bort edénybe,
kalapba gyűjtik, isszák*
PAP *(jön Özvegygel)* Koporsó nélkül nem lehet temetni,
leányom.

ÖZVEGY Emberek, nem látták az asztalost?
ELSŐ Az ostrom alatt belebújt egy szekrénybe, én láttam.
VITÉZ Nem fért bele, mert te már benne voltál.

Első és Vitéz összeverekszik. Páran koporsót cipelnek be, leteszik, az őket követő Öregemberhez fordulnak

ÖREG Hozzák a másik fiamat is.

Cipelők el

VÖLEGÉNY Tisztelendő úr, mi össze szeretnénk házasodni.
PAP Nem látod, mennyire ég a kezem alatt a munka?!
(Özvegyhez)

Látod, leányom, ilyen koporsót szerezz.

MENYASSZONY Tisztelendő úr, hiszen megígérte!

GRABEC Tisztelendő úr, gyónni szeretnék!

PAP Nem látod, hogy majd megfeszülök? Add be a gyónásodat írásban. (Menyasszonyhoz) (Kedvesem, ma nem lehet.

MENYASSZONY (sír) De én ma akarok!

VÖLEGÉNY Nem lehetne a temetéssel egy időben, tisztelendő úr?

PAP Gyere, fiam, beszéljük meg a dolgot.
Lám, lám, a nyájam ismét általam nyer vigaszt, hogyha búja-baja van.
Lám, lám, az Ur végzése, hogy a pap szakácsnál, kapitánynál fontosabb!
Mi voltam eddig?! Székeltem - az ólban, a templom - magtárvolt! Én - csutakoltam a kapitány lovát. Aratnom kellett!
Vízet cipeltem, ló vagy nő, ha ellett!
Inassá degradálták-a papot!
De most, a vészben, kiugorhatok!
(A Völegénnyel és a Menyasszonnal el)

ÖREG Három fiam volt, három. Hol vannak most, édes istenem? (Leül. Sír)

Özvegy az izogatókhoz lép, a koporsóra mutat, Második a markát tartja

ÖREG Három fiam volt, kettő meghalt, a harmadik is meghalt.

Az Öreg mögül ellopják a koporsót, kiviszik, Özvegy utánuk megy

FIÚ Pi-pi-pi-pi!
POLGÁR (betol egy szekrényt) Valahol elásom, aztán vissza-jövök érte. Csak meg ne lássák. (Kitolja a szekrényt)

GRABEC (Diákat rázza) Tessék leírni a gyónásomat! Éri erős vagyok, és eddig nem tudtam róla. Ezt akarom meggyónni!
(Ellőki Diákat, a hordóhoz lép, fél kézzel bezúzza a tetejét, a részegek ijedten szétreb-

bennek)
A saját kezemmel öltem, a saját kezemmel! (Diákhoz) Írjad!

Diák írja

ÖREGASSZONY Édes kicsi fiam, én egyetlenem!

ÖREG Nekem három fiam volt, neki csak egy. Az én fájdalmam biztosan nagyobb.

Grabec a papírral a kezébe kirohan. Kovács a kapuhoz megy

DIÁK (ír) Győzelmi mámor és fájdalom. Ez fontos lehet. Mindent le kell írni.

TOLVAJ (be Rablóval) Ha kivisszük a kapun a szajrét, meglátnak.

RABLÓ Meglátnak.

TOLVAJ El kell ásní.

RABLÓ Aztán visszajövünk.

TOLVAJ El se megyünk. Hogyne! Hogy kiássa valaki! Itt maradunk, ők elmennek, és minden a miénk. (Rablóval el)

GAZDA (be) Bedugtam a lányokat a pincébe, és rájuk zártam az ajtót. Hála istennek, nem esett bajuk. De mi lesz, ha felfáznak? Úristen! Erre nem gondoltam! (Kirohan)

I. és II. katona a kaputól közrefogva hozza Kovácsot

I. KATONA Megszökni tilos, megmondta a kapitány. Csak együtt mehetünk ki. Őrizd, én hívom a kapitányt. (El)

II. KATONA Ők lopnak, én meg állok, mint az állat. Nincs ez így jól. Van egy kovácsoltvas csillár az emeleten. (Kovács) Jól jöhet még valamire, nem? (Kovács hallgat) Jól jöhet. (Kovács) Ha meglógsz, halál fia vagy. (El)

Kovács áll némán

GRABEC (jön egy tükördarabbal) Én most olyan vagyok, mint a bátyám, pedig nem is volt bátyám. Az arcom egészen megváltozott. Hatalmas lett és szép. Nem is fér az egész a tükörbe. Igen, szép lett az arcom! Halljátok?

Diák ijedten jegyez

GRABEC Nem ismerek magamra! Ez olyan arc, hogy még bármi lehet mögöttem! És amit nem látok belőle, az még többet ígér! Ezt is meg fogom gyónni!

Diák átnyújtja a papírt, Grabec elveszi; elrohan

VITÉZ (Diákhoz a hordó mellől) Eszembe jutott, hogy még kettőt megöltem. Írd a többihez.

Jön Jurisics, Kézdi, I. katona

I. KATONA (Kovácsra mutat) Ez akar megszökni.

KÉZDI Minden erőmmel fegyelmek, hiába.

JURISICS A lovakról lelopták a nyeret és a patkót. A szekerekről eltűntek a kerekék. Az élelemnek lába kelt. Hát ezt a népet vezessek új hazába?

I. KATONA Ez itt még mindig meg akar szökni.

JURISICS Mert büntelen akar maradni. Ezért akár halált is érdemelhet.

KÉZMŰVES (jön) Kapitány úr, ellopták az ágyamat! Egy csomó fontos ékszer volt belevarrva! Kapitány úr!

JURISICS (nekiesik Kéz művesnek, csépel) Részeg rabló, mért gazember valamennyi! Főbe löni mindet!

Nadály, hagymáz, métely, beléndek, csajvadék. Kapitány úr, ne beszéljen így velünk, mi hősiessen helyállunk!

I. KATONA Azt beszélik, árulás történt.

KÉZDI Eladtak minket rabszolgának!

I. KATONA (részegen) A kapitány áruló!

VITÉZ (részegen) A kapitány áruló!
KÉZMŰVES, MÁSODIK, POLGÁR A kapitány áruló!

Jurisics elereszti Kéz művest, nevet

I. KATONA Eladtál minket rabszolgának?

Jurisics nevet, I. katona megüti, többen rávetik magukat Jurisicsra

KÉZDI Zárjátok be valahová.

Elviszik Jurisicsot

KÉZDI Itt fegyelem lesz, annyit mondok. Mivel is kezdjem? A szökevényt lőjétek főbe.

Kovácsot hátraviszik a falhoz. Jön Pap, Özvegy, Völegény, Menyasszony, Grabec, kórus, felsorakoznak, hozzák a koporsót.

JÓNÁS (jön) Nem látták a kapitányt? A bécsi hölgy ugyanis bezárkózott. (E!)

ÖREG Nem láttak egy koporsót? Volt itt egy koporsó. És hol a másik? Három fiam esettel a harcban.

DIÁK (ír) Most minden fontos. Mindent le kell írni. Mennyi mindent láttam, istenem! Ezt a tudást át kell adnom. Adj erőt uram!

de nem szólt. Talán értette szegény, hogy építeni semmi, semmi remény. Hát így végezzük? Hallgat, nem felel. Mi lesz velünk? Engem ki földel el?

Most főzni, főzni! Nyugtasson az illat. Míg főzhetünk, halál sem háboríthat. (E!)

A kórus énekelni kezd. Hátralélik Kovácsot

10. jelenet

ÖREG Ellopták a koporsómat! Más hulláját rakták bele!
Hullarablók!

PAP Ejnye, kérem, itt szertartások folynak!

Nappal. A török tábor. Jön Ahmed, Fehmiu, Ibrahim

Öregembert elrángatják a koporsó mellől

MENYASSZONY (Völegényhez) Ha mindenki elmegy, minden a miénk.
VÖLEGÉNY Nem megy el senki. Már pakolnak kifelé.
PAP Fájdalomtól megtört szívünk áldása legyen rajta-tok... .

FEHMIU Nyolcszáz igazhitűvel támadtam meg a hitvány ólat, a kutya gyaurok azonban valahogy nem voltak részegek, sőt, várták a rajtaütést, és úgy küzdöttek, mint a berber oroslánok. Mintha égő tűzfolyót okádtak volna hatalmas torkukból, négy kezük nőtt, mindegyikben két-két karddal, a fogaik helyén agyarat viseltek... . Ezentúl te fogalmazod a leveleket a fényességes szultánnak.

Kórus énekel, a koporsó mögött Özveggy gyászol, mellette az összeadandók ragyognak, a kórus oldalt áll. Néhányan sírt ásnak, a földet a kivégzett Kovácsra lapátolják

FEHMIU Százötven igazhitű jutott Mohamedhez. A gyaur kutyák közül ennél is többen döglöttek meg.

SZAKÁCS (be, Özveggyhez) Megfőztem egy lovat, de a sőt ellopták.
KÉZDI Psszt! ...

AHMED Alkalmasint valamennyien.
FEHMIU Biztos, hogy súlyosan hibáztam, de meg kell jegyezni: nincs ágyunk, se faltörőnk, se létránk, a vár pedig hallatlanul erős.

Szakács el

FIÚ Pi-pi-pi-pi-pi! (Az ünneplők közé szalad)
GAZDA (behúzza maga után kötélben a három lányt) Csak halkan, drágáim, észre ne vegyenek! (Kihúzza őket)
KÉZDI Folytatni kéne a kivégzést. Hozzátok a kapitányt.

AHMED Drága barátaim, ebben az átmeneti kudarcban csak az a nyugtalanító, hogy a gyaur kutyák várták a támadást. Nehéz szívvel mondom ki a kínzó gyanút: lehet, hogy árulás történt. Túl sokáig éltek békében az igazhitűek a gyaurokkal, a tűz a vízzel, az átmeneti kudarcnak ezert kénytelen vagyok jelentőséget tulajdonítani.

1. és II. katona eL Fiú a csirkéket kergetve felszalad a várfokra, megáll, körülnéz

IBRAHIM Nekik ugrunk, szétapritjuk őket!
AHMED (üvölt) Fogd be a pofádat, állat! Ki adott neked parancsot, hogy körülvedd a várat?!

FIÚ A török! Töménytelen török! Körülvettek! A

IBRAHIM (hebeg) De hiszen ezt egy hülye is megtette volna!
AHMED (kedvesen) Kérek, dicső Ibrahim, rendkívüli helyzetünket

kórus elhal, csönd. Hozzák a megkötözött Jurisicsot

I. KATONA Most mi lesz?
FIÚ Mi lesz most? Jézusom! Ennyi török!
II. KATONA Most mi lesz?
KÉZDI Mondja meg a kapitány.

alaposan mérlegeld. Fel kell kutatnunk, és ki kell irtanunk a sorainkba férközött mótelyt, máskülönben később, a diadalmas hadjárat során még kellemetlen meglepetés érhet. Nagy szerencse, hogy az egyetlen igaz hit lazulására most, és nem később, nehezebb helyzetben került sor. Fehmiu fiam, kutasd fel a mocskos árulókat, és büntess példás szigorral. Még nem vonok le következtetést abból a furcsa tényből, hogy önkényesen hétszer nagyobb erővel támadtál, mint megbeszéltük. Am ezt a bottást egyelőre nem felejttem el. A gyaur kutyáknak pedig élniük kell, hogy megtudhassuk: dicső seregünkben kívül vagy - szörnyű kimondanom - kikkel érintkeznek. Érted már, kedves Ibrahim?

Int, leveszik Jurisicsról a kötelet

JURISICS (fölmegy a várfokra, szétnéz) Folytassa, tisztelendő úr.

IBRAHIM Hatalmas Ahmed pasa, most már értem.
AHMED Jól van, kedves barátom. Csak attól tartok: a gyaurok éhen vesznek, és mi semmit sem tudunk meg az árulókról.

A kórus rázendít, mindenki letérdel

FIÚ (leszalad a várfokról) Pi-pi-pi-pi-pi!

IBRAHIM Ez kínos lenne.
AHMED (üvölt) Halál az árulókra!
IBRAHIM (üvölt) Halál az árulókra!
FEHMIU (üvölt) Halál az árulókra!

Sötét lesz, mindenki elvonul énekelve

Néhány török rémülten összeszalad mögöttük

SZAKÁCS (jön ásóval és Kovács tetemével a vállán)
Vajon ki volt? Már nem tudom meg tőle. Élt nappal. Most az éj a szemfedője.
Belébotlottam. Nézem: egy tetem. Nem ásták el. Most elföldelhetem. Valahogy mindig enyém a teher, engem talál, mit mások vetnek el.
Kovácsnak hívták. Kovács volt valóban?
Egyszer láttam, hogyan vizelt az ólban, és egyszer megdicsérte a főztömet. Istenem! Nem beszéltünk eleget!
Ki tudja, talán ő volta barátom.
- Pallér lehettem volna, de az álom nem vált valóra. Így lettem csak kukta. Nem mondtam el neki. Lehet, hogy tudta,

IBRAHIM Dicső Ahmed pasa... .
AHMED Igen?
IBRAHIM Mi lenne, ha táplálnánk őket? Úgy értem: ha eleséget vinnénk a gyauroknak.
AHMED Még mi hizlaljuk őket?! (Üvölt) Az ellenséget? A gyaur kutyákat?
IBRAHIM Bocssás meg, bocssás meg, kérek... . én csak... . ez csak amolyan ötlet volt... . nehogy éhen vessze-nek...
AHMED Dögöljenek rakásra! Rohadjanak meg élve! A hitetlenek! (Halkabban) Mit szólnak az igazhitűek, ha látják: a hitetlenektől rabolt élelem jó részét az

ellenség zabálja fel? Van-e jogunk, hogy híveinket szűkölködéssel bírjuk? Százötven hú testvérünk jutott Mohamedhez, és mi még a gyilkosaik bendőjét töltögessük! - A legszívesebben feldúlám Kószteget, és véget vetnék a komédiának. És nem teszem mégsem. Életben tartsam őket egy nappal, aztán még eggyel tovább, mialatt ők talán egy-mást ölik halomra? Mégis, ha ezt kell tennem, ezt teszem. - Bocsássátok meg, hogy az imént emelt hangon szóltam; örülök, hogy megjött a kétszáz ezres sereg, a seregem; de az árulás! az súlyos dolog! (E)

IBRAHIM A dicső Ahmed pasa eddig sose kiabált. Az árulás zaklatta fel.

FEHMIU Szólhattál volna, hogy az általa parancsolt létszámmal a vereség még súlyosabb lett volna.

IBRAHIM Nem értelek.

FEHMIU Hát nem te javasoltad, hogy száz ember helyett vigyem akár az összeset?

IBRAHIM Szó lett volna köztünk ilyesmiről?

FEHMIU Ó, nem volt, rosszul emlékeztem, bocsáss meg!

IBRAHIM Semmiség.

Mindketten el

11. jelenet

AHMED Én, aki bölcs vagyok, mert áttekintem a cselvetésben gazdag létezését; én, aki reménytelen kalandba már soha nem vágok, mert fölismerem korlátaimat, s nem tagadom őket, de tetteimet rájuk alapítom; engem tehát, ki bölcs vagyok s tapasztalt, minden tudatlan, zöldfülű kamasznál erősebben köt gúzsba a világ: a bárgyú lázad, nem sejtve a törvényt, én támogatom azt, amit ismerek és gyűlölök és szétrúgnék, ha bölccssem váltam volna.

A léttel állok szemközt már mióta! Személyembe van számúzva az énem; s mégsem tudok mást, mint egy idióta: az életemet folytatni remélem!

Én, aki vak és engedelmes eszköz vagyok, s talán pusztán a létemé, még mindig rángok, holdfénybeli árnyam táncának ritmusára ver a szívem, és úgy játszodom el, hogy élvezem, sőt, azt képzelem: én vagyok a bábos, ki minden formát mozdít s meghatároz. És mégis jó, hogy sejjük még a játék. Mintha még egyszer magamra találnék a szűkre szabott bohóckalodában: pojácaként van miért kiabálnom, van miért mimelnem az életet, mely engem, amíg éltem, kivetett.

Egy életszerepet, ha felcserélek olyan szerepre, amely csaknem élet, magam is újra csaknem élni kezdek, s tudáson túli lágy szellő legyezget. Ennyit tudok. Sőt ennyit sem, belátom. Mit tudsz erről te, hajdani barátom? (E)

12. jelenet

Reggel. A vár udvara. Besiet Polgár, Szakács, Grabec, Gazda, Diák, Kézműves, Jónás a nyomukban ballag

POLGÁR A kapitányunk megment minket, érzem!

SZAKÁCS Ha úgy akarja, nem halunk meg éhen!

GRABEC Ha úgy akarja, megadjuk magunkat, rabszolgának megyünk, mondják, ki lehet! bírní, csak ő legyen velünk, a kapitányunk!

GAZDA Ha úgy akarja, alagutat ásunk, a török betör, mi pedig elrepültünk a föld alatt! Fejre áll a török, s mi repdesünk a turbánok fölött!

POLGÁR Mindegy, mire, csak adna már parancsot a kapitány! Velünk csodát tehet!

DIÁK Barátaim, már nem vagyok magányos! Ilyennek képzeltem az életem!

SZAKÁCS Emberben hinni sose hittek úgy, mint én a kapitányban!

DIÁK Úgy legyen! Mert ennyi hit, remény, közös törekvés nem törhet szét a körülményeken!

Az ember győz, mert rendkívül hatalmas, ha testvérelkek szándéka repíti a szűkös létből fel, való honába, és messze marad mögötte a vétké, mely társak híján megfojtotta volna.

(*Szakács*hoz) Csak az hisz másban, aki maga gyáva és tetteit szétbomlasztja a vágya. A kapitány? Jó! De ha a másvilágra kerül, mi lesz veled, túlélő árva?

Ezt mondom éri is! Nyúzd a kapitányt! Rohadt, akinek hatalma akadt! Mindegy, jó volt-e, kedves azelőtt-gyilkold a hatalmasokat!

(*Kézműves*hez) Te hatalomra törsz, tehát kívánom, tedd, amit ebben a világban lehet, muszáj és túl könnyen szabad: uralkodj! -de a mostani eszeddel azonnal kösd is föl magad!

(*Paphoz*) Ismerlek. Nemsokára neked áldoz szívéből gennyel, szeméből savóval a nyájad, ez a hitsóvár tömeg, mely bendőjét émellyel tömi meg. Nektek még új, mit száz hasonló várban azonos forma részeinek láttam. Érdek, jellem, akarat, előélet mögül, homályból osztja ki a végzet, ki legyen Ábel és hány száz a Káin. Ég óvja küldetéseket, barátim! (E)

Igaza van! Micsoda örület szeretni azt, aki rám emelt kezét, és ütlegelt, engem, semmiért! Utálok! A kapitány nem azén kapitányom!

Nincs igaza, mert nem lehet.

Ő is zabálja a főztömet!

Mert mind, aki éhes, azt az étel egyenlővé emészt! Nincs kivétel!

Hol hit nincs, lehet étel, ám hiány van.

Egyek vagyunk, de csak a kapitányban.

Ha nem ő volna lelünkben a lényeg, mivé lennénk? Maradnánk szűk egyének!

Minden erőnk most egy célra irányul! Társak vagyunk, s mint én, ki önmagamnál nagyobbra nőtem - hála nektek, társak-, úgy lettünk hősök valamennyien, csak győzzék feljegyezni a krónikások!

Kapitány, hol vagy?

Keressük - de hol van?

Itt nincs.

Tovább!

Gyerünk!

Hé, kapitány!

Szakács, Diák, Polgár és Gazda négyfelé szalad

GRABEC Érdekes. Milyen sok az útirány! (E) *az ötödik irányba*)

KÉZMŰVES Én fogom megtalálni, de abban nem lesz köszönet. (E) *a hatodik irányba*)

JURISICS (*betámolyog*) Na. Mi a fene van? Az istenit neki. Fájni fog a fejem. Holnap reggel. Az van most. Akkor most fája fejem. Nem hallom. Fura. (*Bőfőg*) Na. Mi a fene van? Az istenit neki.

Ötfelől berohan Polgár, Diák, Szakács, Grabec, Gazda, ordítva Jurisics lába elé esnek

PAP Kapitány, félsz bénítja nyelvüket, torkukból én szólok hozzád, uram! Reményünk és hitünk vagy, ne feledd! Nélküled semmi, veled a világ a birtokunk! Szeress és ossz kegyelmet! Nézd, híveid megadóan térdepelnek!

Csönd

GRABEC A kapitány röhög?

Csöndben bámulják a vigyorgó Jurisicsot. Beront Kézdi, sokan követik

KÉZDI Kapitány úr, ezeket a zsákokat a török dobta be a falon

Csönd

JURISICS Mi van bennük?
KÉZDI Élelem.
JURISICS *(beleszabol az egyik zsákba)* Jól van, hagymát is küldtek. Osszák szét igazságosan.
SZAKÁCS Kapitány úr! Hátha meg van mérgezve!
JURISICS Milyen szép is lenne. *(Beleharap egy hagymába)* Gyöngye. Mintha fűbe harapnék. -Aki bátor, nem hal éhen. *(Elbotorkál)*
JÓNÁS Hát akkor osszuk el. Én elviszek egy zsákot a vendég hölgynek, a többi a tiétek. *(El a zsákkal)*
DIÁK Ha most az ellenség kezéből csipegetünk, oda a hősiesség! Miről fogok én krónikát írni? Lezülünk, ha nem halunk éhen!
POLGÁR Néhány napja percenként fordul fel a világ. Hát lehet ezt követni? Minden más, mint volt, és nem úgy volt, ahogy van, és nem így lesz, ha lesz egyáltalán. Én azt se tudom, rosszul tudom-e azt, amit nem lehet tudni!
GAZDA Most háború van vagy béke?
SZAKÁCS Úgy látszik, éhen nem halunk.
VITÉZ De kimenni, azt nem lehet.
SZAKÁCS Csak búzát és hagymát küldtek. A disznót ők eszik meg, hogy mi éljünk az ő vallásuk szerint. A gyomrunkon át kényszerítenek a pogányságba. Pokoli erőszak. Na, segítsétek, vigyúk a konyhába.
PAP Amíg nincs megszentelve, nem szabad ennetek belőle!
SZAKÁCS Minek ezt megszentelni?
PAP Pogány kézből való, pogányságot vesztek magatokhoz!
TOLVAJ Majd mi szépen félrevisszük, tisztelendő úr! *(Rablóhoz)* Mit bámészkodsz?
PAP Jól van, fiaim, rejsétek el, én majd megszentelem.
KÉZDI Álljatok meg, hé! *(Katonához)* Fogjátok le őket.

Katonák elcsípi a zsákokat cipelő Tolvajt és Rablót

KÉZDI Szentelje meg itt a tisztelendő úr.
PAP Ennyi ételt egyszerre? Nem megy az csak úgy, édes fiam!
KÉZDI Akkor megesszük anélkül. *(Katonához)* Vigyétek, rejsétek el, majd én elosztom. Igazságosan.
TOLVAJ Mégis meg kéne szentelni, én félek enni belőle. *(Rablóra mutat)* Ő is fél.
RABLÓ Félek?
TOLVAJ Nagyon.
I. KATONA Én is félek.
II. KATONA Hátha meg van mérgezve.
PAP Én a mérget is ki tudom szentelni belőle.
KÉZDI Vigyétek már, nem halljátok?

PAP *(Kézdihez)* Édes fiam, jobb lenne, ha nem huzakodnánk. Beszéljük meg a hit és a lélek dolgait szépen, szelíden, bensőségesen. Esetleg csak a felét szentelem meg.

KÉZDI *(Katonához)* Eresszétek el a tolvajokat. Segítsétek nekik cipekedni. Mi a tisztelendő úrral utánatok megyünk. Mozgás.

Tolvaj, Rabló és a katonák kicipelik a zsákokat, Pap és Kézdi utánuk megy

SZAKÁCS Hé, hova viszik az ételt? Mikor fogom megfőzni? *(Utánuk indul)*
VITÉZ *(hátról leteremt a földre)* Idejekorán. *(A többiek után el)*

KÉZMŰVES A gazemberek! Ellopják az egészet! Ez is a rohadt kapitány műve, neki viszik a szajrét az aljasok! Mi pedig fölfordulhatunk!
GAZDA Ellopták az ételt? Micsoda? *(Utánuk rohan)*
KÉZMŰVES Példátlan botrány! Mit szólnak hozzá?
SZAKÁCS *(feltápaszkodik)* Én semmit. Majd zabálhatják nyersen. *(Kisántikál)*
POLGÁR Azt nem merik megtenni, hogy semmit se hagyjanak.
GAZDA *(véresen betántorog)* El tudják képzelni, mi történt? Összeverték! Ezt még megkeserülük. Csak nem hagyjuk, hogy ellopjanak mindent? Gyerünk rájuk! Mit állnak ilyen szilárdan?
KÉZMŰVES Menjének! Verjék össze őket, a kapitánnyal együtt! Ripityára! Mire várnak? Nekem dolgom van. *(El)*
GAZDA Mi az, nem jön senki?
POLGÁR Nem lehetnek olyan aljasok, hogy semmit se hagyjanak belőle. Én bízom az emberben, minden keserű lecke ellenére. *(El)*

Mindenki szétszéled, Gazda egyedül marad, Diák a háttérben jegyzi a szavait

GAZDA A gyáva férgek! Semmi összetartás nincs bennük, mind a maga vackát félti és kaparja a földbe, hogy a másik semmit se kapjon, és nem veszik észre, mert megrontotta őket a tulajdon, hogy önfejükre kaparják a földet, ha engedik, hogy győzzön az erőszak! Testvérietlen, önző, buta lelkek! -A lányoknak élelmet hol szerezzek? Ha leromlanak, lefogynak egészen: még megcsúnyulnak, és oda a pénzem! *(El)* *(beszalad, mögötte Jónás a zsákkal)*
Uram, könyörgök, hagyjon engem, miért zaklat? Nem látja? Védtelen és százanandó vagyok!
JÓNÁS Szerelmem, hallgass meg végre, vigyen el az ördög! Élelmet hoztam, nem látod? Neked! Nem kérek érte semmit! Csak fogadd el az ajándékot attól, aki érted, miattad nyuglódik még mindig itt!
KLEINITZNÉ Hát kértem én, hogy áldozd fel magad? Ezzel zsarolsz?
JÓNÁS Ez önzetlen ajándék!
KLEINITZNÉ Minél szebben színlelsz, hitvány alak, csak annál mocskosabb a szándék. Én nem vagyok oka, hogy itt maradtál! A vakságodat ne kend másra, kérlek! És ne vedd el a reményt, hogy a férjem, aki engem imád, akit imádom, már közel jár, hogy végre elvigyen!
JÓNÁS Akit imádsz? Es aki téged, mondhatni, istenít? Mert itt hagyott, ki tudja mért, talán hogy janicsárok tömege lássa, amit én sose látok?
KLEINITZNÉ Engem a török nem bánt, tudja meg, a férjes nővel előzőkenyek, hallottam, és ne mondja, hogy nem így van!

Én szeretem a férjemet,, ezért a
maga pimasz, borzas képét
látni se bírom, érti? Gyűlölöm!
(*Elrohan, Jónás utána*)

*Diák a zsák felé ólálkodik, de visszaugrik; jön Jurisics, Fiú és Özvegy
egy zsákkal*

FIÚ Kapitány úr, higgye el, én nem vagyok éhes!
ÖZVEGY Kapitány úr, szóljon rá erre az engedetlen kölyök-re! A
tisztelendő úrtól kunyeráltam ezt a zsákot neki,
ennek a kölyöknek, és nem akarja elfogadni!
FIÚ Nem akarom!
ÖZVEGY Mi az, hogy nem akarod? A férjem leszel, és nem
akarsz enni? Hogy képzeled ezt?
FIÚ Nem akarok megnősülni, kapitány úr! Semmi közöm
ehhez a néemberhez!

Jön Öregasszony

FIÚ Jaj, a vénasszony! Tőle is védjen meg, kapitány úr!
ÖZVEGY Megőrült a vénasszony, kapitány úr! Azt hiszi, a vőlegényem
a fia, pedig a fia elesett. (*Öregasszonyhoz*) Hallod,
nyanya? A fiad kinyúlt. Akárcsak a férjem!
ÖREGASSZONY Tudom, hogy meghalt a kicsi fiam, de nem tudom
már gyászolni, hiába, a gyász helyén most semmi
sincs, a gyász helyére kell a szeretet, bárkit szeret-
nék, de a többi foglalt, mert van rokona, ez a fiú
árva, hát őt fogom szeretni, ő pedig engem.

FIÚ Nem vagyok a fia!
ÖZVEGY Ha beledöglök, akkor is a férjem leszel, és pukkadja-
nak meg az irigységtől!
FIÚ Nem leszek a férje! (*Jurisichoz*) Kapitány úr! Azelőtt észre se
vettek! Miért szeretnek hirtelen, ha eddig nem
szerettek? Most lettem árva? Eddig is árva voltam!
Nem lettem árvább! Az vagyok, aki voltam!
Egyszerre minden olyan bizonytalan! Mintha én nem
én volnék, hanem arany, és rám vernék a képüket,
a rondát. Mondja, kapitány úr, mi az ember?
Olyanná lesz, amilyennek mondják?

MÁSODIK (*jön*) Kapitány úr! ..
JURISICS Hagyjatok engem békén! Fája fejem!

Fiú kiszalad, Öregasszony és Özvegy a zsákkal utána

MÁSODIK Kapitány úr! Mélységes titkot árulok el a kapitány úrnak.
Van itt valahol három nő összekötve. Hallja,
kapitány úr? Három nő! A fele a kapitány úré!
JURISICS Másfél nő?! Brrr! (*Kirohan, Második utána*)

Diák előremerészkedik a zsákhoz

SZAKÁCS (*jön, Diákhoz*)
Csak íz és illat nekem a világ.
Lennék okos és szép, hogy megszeressen,
aki csak főztjeimből ismer engem,
próbáltam, nem figyeltek rám. Ki lát embert
bennem, hisz mondhatom a hús és
szóviccem, ha túlságosan sós? Te sem
figyelsz? Mit bámulod a zsákot? Csak liszt
és hagyma! Képzetelemet hiába fűszerezik
szép fatálak,
e szűkös kor munkámat fojtja meg.
- Istenem, adj disznót és bort! Hiányos
kamránkat töltsd meg - semmi sem maradt!
Uram, nem téged: Csakis engem átkoz az
éhesen fohászoló ajak!
Hadd főzzek jót, Uram, ha ez a sorsom.
Add, hogy a világot fölszeleljem és
illatba borítsam! (E)

DIÁK Mindenkit szeret valaki,
mindenki élelmet lop valakinek,
de kell, hogy legyen, aki éhesen
és árván, önfeláldozóan,
pártatlanul az igazat írja meg!

Én el se fogadnék senkitől
se szerelmet, se étket,
pedig mióta éhezem! Reggel óta!
Leszáll az éj. Ki mindenben csalódot,
mindent csak önmagához mérhet. Így
mérek én magammal, aki ember
lettem, és olcsó szerelemmel
már nem cserélem fel a hivatásom,
hogy vétkeiket büntetlenül lássam, és
rendkívüli, meghatalmazatlan követként
legyen isteni hatalmam ítélni, mint a régi,
komoly elmék a Kor Szemévé növe
cselekedték. Leszáll az éj. Az éhség
mardos, ám ha e zsákot elviszem,
részem a bűnben tagadhatatlan lesz! Az
éhhálál azonban művem szívébe talál!
Megalkuszom, ha éhen nem veszek,
de amit én tapasztalok, azt más hogy írja meg?
És mi az istent tapasztalnék holtan?!
Az ember mily esendő! Mennyire gyáva!
Győzött a zsák. Gyöngének bizonyultam.
Ezt is beleírom a krónikába. (*EI a zsákkal*)
(*jön*) Nem érdekel. Túl zagyva az egész,
túl ködös; úgyse éri fel az ész.
Mit tudom én, hogy mit akar a porta,
s hogy azt netán egy bécsi gróf kohlta.
Csinálják. Nekem itt van még a váram,
koszos kis hely, valaha többre vágytam,
mit számít? Itt még parancsolhatok. Nincs
valóság, csak az, hogy itt vagyok. Eddig is
éltünk, ezután is élünk.
Hol az a bor? A francba! Egyszer élünk! (E)

13. jelenet

Reggel. A török tábor. Jön Ahmed, Fehmiu, Ibrahim

AHMED Jó reggelt, kedveseim. Tegnap gyöngélkedtem, nem
fogadtam senkit. Mi újság? Mennyi árulónk van?
FEHMIU Kettőszáz körül.
AHMED Persze vallott valamennyi.
FEHMIU Vallott.
AHMED Szép munka. Mennyi maradt életben?
FEHMIU Egynéhány.
AHMED Gondolom, a nyelvüket kitepted.
FEHMIU Valaki már elmondta talán?
AHMED Így hát nekem nem vallhatnak semmit.
FEHMIU Vallottak nekem.
AHMED Kedves fiam, ebbe megyünk tönkre. Elismerem, hogy
egyszerűbb taláalomra nyúzni őket, semmint a valódi
mételyt fedni fel, ám gondold meg, fiam: ha
mindenki a könnyebb utat járná, hová jutna a nagy
birodalom! (*Csönd*)
Kedves Ibrahim, remélem, a mai porció is bejutott a
várba.
IBRAHIM Éppen az imént.
AHMED (*üvölt*) Ma mennyit loptál el belőle?

Csönd

AHMED (*csöndesebben*) Nyomorult hülyék. Ebbe megyünk tönkre.
Árulókat csinálunk, és enyves kézzel nyúlunk a
világhoz. Így aztán soha, soha nem derül ki, hogy
kik rohasztják szét a birodalmat.
IBRAHIM Nagyvezérem, kérlek, bocsáss meg, légy kegyes!
AHMED Igaz hitünkért ilyen emberekkel
küzdeni, Allah, mondd, hát érdemes?
IBRAHIM Én nem, én soha többé nem lopok, nem! Kegyelmes
nagyvezér, vétkem hatalmas, de hagyd, hogy
helyrehozzam! Támadt egy ötletem! Engedjük őket
kimenni a várból! Ha visszavonjuk a sereget, ők
kijönnek, mi barátságot színlelünk, az árulók pedig,
a métely, a valódi konkoly kikandikál a sorainkból,
mi pedig... huss... lekaszáljuk!

AHMED Hogy kiengedjük őket?! ... Félek, hogy egyszer őrzöngeni kezdek, és fej nyakon nem marad. Nem lehet, hogy az árulás gyökere ti vagytok?! Ez persze csak kósza ötlet. (E)

FEHMIU Keresek közlékenyebb árulókat.
IBRAHIM Csak azt nem értem, honnan tudta meg. Figyeltettem a sátrát, benne ült egész nap. Ki se mozdult. Senkit se fogadott. Ha rámnéz, hajam szála az égnek áll. Mi ez az ember? Látnok? Vagy maga a halál? Talán ő is halandó! Ezt nem hallottam.

FEHMIU
IBRAHIM

Kétfelé el

14. jelenet

Nappal. A vár udvara. I. és II. katona a kapunál őrködik

GAZDÁNÉ (jön, a kapuhoz megy) Szent István elmúlt, és még nem arattunk!

I. KATONA Mostanában nincs aratás.
GAZDÁNÉ Lábom rohad el a termés!
I. KATONA Ne dulakodjunk, jóasszony, mert felaprítjuk, értem?

Gazdáné el. Jön Pap, mögötte Tolvaj és Rabló Öregembert támogatja

PAP Elkárhozik minden bűnös lélek, aki ellenséges ételt vesz magához. Csakis az önmegtartóztatás segít. Lássátok eme szegény öregembert, három napja böjtöl, és az Úr máris látomásokat bocsátott halhatatlan lelkére. Beszélj, te boldog lélek, mily földöntúli hangok látogatnak?

Öregember elájul, Tolvaj és Rabló a lábánál fogva kifelé húzzák

PAP Pokoli az ördög csábítása, mert földi javakkal térít le az útról. Lássátok eme szegény öregembert, csakis az önmegtartóztatás segít. (E)

Tolvaj és Rabló otthagya az ájult öregembert. Jön Kézműves, Diák, Grabec, Gazda, Polgár, Szakács

GAZDA (Grabecra mutat) Őt azért hoztam, mert jó erős, ha verekedni kell.
KÉZMŰVES (Polgárra mutat) Őt azért hoztam, hogy többen legyünk.
SZAKÁCS (Polgárhoz) Mi most összeesküszünk.
KÉZMŰVES A kapitányúr ellen.
GAZDA És Kézdí és a többiek ellen.
DIÁK A tisztelendő ellen.
SZAKÁCS Mert ellopták az ételt.
POLGÁR És nem adtak belőle.
KÉZMŰVES A disznók.
GAZDA Ez így tovább nem mehet.
GRABEC Erősek vagyunk.
SZAKÁCS Milyen sokáig voltam védtelen! Társak helyett csüggttem az ételen! Nyügöztek képzelt illatorgiák, új ízeket szimatolgattam veszetten, és nem tudtam, hogy húst és gabonát, ízlést és célt is tőletek szereztem! Szerény vagyok már. Ti teremtitek a munkámhoz a feltételeket. Mindenki fontos. Finom szerkezet a társadalom. Adjatok kezet.

Valamennyien kezet fognak egymással

KÉZMŰVES A felkelés ötlete az enyém volt. Ezt szögezzük le.
SZAKÁCS Esetleg vegyünk írásba. Minek vegyünk írásba?

KÉZMŰVES A győzelem után minden írás fontos.
GAZDA Hogyhogy a tiéd az ötlet? Hát nem én javasoltam?
KÉZMŰVES Ne higgyetek neki. A győzelem után a nyakunkra akar ülni. Kapitány akar lenni.
GAZDA Aljas rágalom! Mindenki magából indul ki!
POLGÁR Halkabban, még meghallják!
DIÁK Emelkedjünk önmagunk fölé!
POLGÁR Persze. Osszuk el a tisztségeket jó előre. Esetleg vegyünk írásba, és akkor később nem lehet vita. Legyünk kapitányok valamennyien. Én gazdasági kapitány akarok lenni.
DIÁK Nem szabad így, rögtön az elején!
KÉZMŰVES • Nekem is van jogom kapitánynak lenni.
GRABEC Nekem is!
DIÁK Emberek, térjetelek észre! (Kiszakítja magát a közös kézfogásból, elrohan, a többiek szétrebbennek)
Elment.
POLGÁR Árulástól tartok.
KÉZMŰVES Mi véletlenül röffentünk össze, értitek?
POLGÁR Milyen jó, hogy semmit se vettünk írásba, nincs ellenünk bizonyíték.
GAZDA Ne legyünk már ennyire gyávák!
GRABEC Én ütök, ha kell, csak mondják meg, hovát!

Jön Fiú, Férfi, Feleség, mögöttük Özvegy, Öregasszony

FÉRJ Ide hallgass, kölyök, a feleségem azt kívánja, hogy csábítsd el. Tőlem ne félj, nekem fontos a családi fészke nyugalma, és ha csak így lehet meg, legyen meg így.
FELESÉG (toppant) Szebben kérd!
FÉRJ Szebben kérem. - Nagyon szépen kérek.
FELESÉG Azt akarom, hogy ez a fekete boszorkány, akinek volt pofája a fülembe szipogni az esküvőmon, pukkadjon meg az irigységtől!
FÉRJ Ezt akarja.
FIÚ Azt senki se kérdi, hogy mit akarok én!
FELESÉG (toppant) Ígérd oda neki a sublódót!
FÉRJ A sublódót!
ÖZVEGY A fiú nálam koszon
ÖREGASSZONY Én öltöttem!
FELESÉG Ételt is szerzünk! És megkapja a ruháid felét!
FÉRJ A felét!
FIÚ Jóság vagyok? Játékszer? Holmi holmi?
Csak csóro nem lehetek, aki voltam?
Nem hagyok békét? Jól van!
Csak tessék lícitálni! (Üvölt)
És amit mondok, úgy legyen!
Lehetek én kegyetlen! (Magszeppenve)
Mi az? Mit féltetek? Hátráltak előlem?
Felnöttem? Észre se vettem!
POLGÁR Erős ember. Vegyük be a felkelésbe. Ha öten hozzánk állnak, az ellenség öttel megfogyatkozik, és tízzel leszünk többen. - Hé, fiú! Csatlakozz hozzánk, a felkelőkhöz!
KÉZMŰVES A pereputtyot is hozd magaddal.
SZAKÁCS Mi az, hát mindenki mi vagyunk? Nem kéne mégis válogatni?
FIÚ Nektek is keltek? Istenem!
Mi marad belőlem énnem? (Elfut)

Feleség, Férfi, Özvegy, Öregasszony utána

KÉZMŰVES Az ő helyében közénk álltam volna, és én lennék a felkelés vezére.
DIÁK (jön a zsákka) Ez egy zsák ennivaló. Majdnem érintetlen. Tessék. Osszuk el igazságosan. Legyen ezentúl közös kincsünk minden. Az éhezés is.

Grabec kiborítja a zsákot, falatozni kezdenek, Diák áll, néz, Szakács nem eszik

KÉZMŰVES Nem tudom, ti hogy vagytok vele, de nagy érzés, hogy össze tudunk fogni.
POLGÁR Egyre derülátóbb vagyok.
GAZDA Közös erővel sokra vihetjük.

Falnak

SZAKÁCS *(Diákhöz /ép)* Ez komoly dolog, ez a zsák. Úgy érzem, megismertelek. Váratlan, szép ajándék vagy, diák, s egyszer talán mindenki szép lehet.

DIÁK Egy szakács, véltem eddig, csak szakács. Micsoda téveszmék vezettek engem! Ha nem teremnek nélkülem a hősök, a krónikámba nincsen kit bevennem! És mit számít a krónikám?! Már csak a harcot kedvelem. S a harcban sem a diadal, de a találkozása győzelem.

SZAKÁCS Egy fél zsákkal elástam én is. Szégyenkezem, mert megmutattad: gyöngébb vagyok, mint gondolom.

DIÁK Erős vagy, mert bevallod.

SZAKÁCS Csakis miattad.

DIÁK Valami nagy tanulság vidám sejtelve bódít: nebulók által tanítja az élet élni a nebulóit.

Jön Kleinitzné, mögötte Jónás

POLGÁR Tegyük úgy, mintha éhezniénk!
JÓNÁS A hangodtól remegni kezd a lábam, gyöngéddé tesz az arcod, hogyha látom!

KLEINITZNÉ A sátán kísért képedben, tudom!

JÓNÁS A borzas, pimasz képed elátkozom! *(Elfut)*
minden. Ha átkozódsz, még nincsen veszve.

A dühöd ismét vággyá lesz, szerintem.
- Látom, lázadtok. Egy-egy pillanatban az igazság az egyik végleten van. Most nálatok van. Igaz, nem sokáig, de amíg ez is hazugsággá válik, fogadjatok be. Nyerhettek velem.

SZAKÁCS Üdvöz légy, testvér! Micsoda világ!
DIÁK Most csóstitül jő a váratlan ajándék!
Csak ámulok! Nincs még egy vára földön, hol ennyi értő lélekre találnék!

JÓNÁS Folytonos küzdelem, hogy annyit érijünk, amennyit hinni vélünk önmagunkról.

Jön Jurisics

SZAKÁCS Nyerjük meg őt is! - Kapitány úr, álljon a felkelés élére!

JURISICS Milyen felkelés? Ki ellen?
SZAKÁCS Kapitány úr, tenni kell, közösen!
DIÁK Nekünk magunknak. Ezt már megtanultuk.
JURISICS Ti mit zabáltok itt?
POLGÁR Amit a kapitány úr bízott ránk, hogy osszuk szét.
JURISICS Én ugyan nem! Mikor?
POLGÁR Hát amikor a kapitány úr...
JURISICS Részeg voltam? Na és, ha részeg voltam? Miatta-tok! Értetek maradtam itt a bajban, hülyék. De most nem vagyok részeg. Ide az élelmet, majd én szétosztom.

SZAKÁCS A fele a tisztelendő úrnál van, az még nincs megszentelve.

JURISICS Ellopta a csuhás! Na, majd számolok vele. Ide a zsákot!

KÉZMŰVES Az a mienk!
JURISICS Én szereztem a töröktől!

KÉZMŰVES A kapitány bratizik az ellenséggel, jegyezzétek meg.

POLGÁR Minket a török táplál?
SZAKÁCS Csak abból juttat morzsát, amit mi termeltünk!
JURISICS Mi ez, lázadás?
JÓNÁS Hol elnyomunk, hol pedig lázadunk; kis nép lévén minden magunk vagyunk.

JURISICS Fogd be a szád! Mi hősiezen helytállunk! Kétségbe vonod? Ki vagy te? Nem is vagy idevalósi, te jöttment! Kinek vagy a kémje? Fogjátok le!

Csönd, tanácstalanság

JURISICS Na, ide az ételt. Ha már hű vagyok hozzátok, én marha, pedig én elszökhettem volna, az étel nálam lesz. Még mindig nem fogtátok le?
DIÁK Kapitány úr, ő velünk van!
JURISICS A Diákot is a pincébe. Mind a kettőt.
SZAKÁCS Nem tudom, mi lesz ebből - igyék talán a kapitány úr, úgy sokkal emberségesebb.

Tolvaj és Rabló hátul lopva egy hatalmas koporsót cipel át

JURISICS Hé! Álljatok meg! Mit visztek? *Tolvaj és*

Rabló leteszi a koporsót, reszketnek

TOLVAJ Egy koporsó... találtuk...
RABLÓ Nem kerestük, csak úgy megtaláltuk.

Jurisics int, Tolvaj és Rabló előrehozzák a koporsót, nagyon díszes, megfordulnak vele, leteszik. Oldalán aranyozott írás: Jurisics Miklós. A többi körülvé teszi a koporsót; Tolvaj és Rabló elszelel

KÉZMŰVES Gyönyörű példány, kapitány. Be szép!
Azén ízlésemnek is megfelel.

JÓ cicomás. A méret pontos.
Akár azonnal belefekhetel.

POLGÁR Hát, szépnek szép. Nekünk nem jár ilyen.

JURISICS A koporsómat is elcseníték?!

JÓNÁS Egy elevennek ez vajon minek?

JURISICS Ha köztetek nem vittem semmire,

legyen méltó hozzám a sírhelyem.

JÓNÁS Ahhoz ez drága. Tökének halott.

SZAKÁCS Én ilyen drágát sose kaphatok.

DIÁK Egész Kőszeg egy évig élne ebből.

GRABEC Takaros egy koporsó! Az enyim

biztos olcsó fából lesz

és az oldalán apró lesz

a nevem.

KÉZMŰVES Vissza a részemem, követelem! A

kapitány sikkasztja Kőszeget!

A bizonyíték ez a műremek!

JURISICS Na!!

GAZDA Pincébe vele! Lesz majd népítélet!

GRABEC E koporsó enyim lesz, addig éljek!

Gazda és Grabec megragadja Jurisicsot, elcipelik

KÉZMŰVES A világ kiürült, fogoly a kapitány.
Kit fogok, kérdem én, gyűlölni ezután?

POLGÁR Az unalom végez velem,
ha nem halok éhen! Förtellem!

DIÁK Ide kerül a feje,
ide meg a lába.

DIÁK Az ember egész életében él,
aztán meg, mint a féreg,

beleszorul a fába.

JÓNÁS Elment a török!

DIÁK Elment?

POLGÁR A török?

Odébbvonulnak, báméskodnak. Visszajön Gazda és Grabec, hozzájuk mennek, báméskodnak

I. KATONA *(a kapunál)* Ki lehet menni. *(Kimegy)*

II. katona utánabámul

II. KATONA Mi van odakint?

I. KATONA *(visszajön)* Semmi. Be lehet jönni.

II. KATONA Ezek szerint szabadok vagyunk. Kipróbálok. *(Kimegy, visszajön)*

I. KATONA Na? Milyen volt?

II. KATONA Jó volt. Most mit tegyünk?

I. KATONA Néha kimegyünk, néha meg visszajövünk.

Időnként kimennek, időnként visszajönnek

DIÁK Elmúlt a végveszély. Lehet, hogy vége minden felbuzdulásnak? Mivel szegülünk szembe ezután? Mielőtt megjött volna, máris búcsúzik a mámor. Másnapos lettem, pedig részeg se voltam.

JÓNÁS Hát, fegyvertársaim, én most elmegyek. Amíg lehet. Rohanásban leli nyugalmát a kóbor értelem. Gyertek velem!

SAKÁCS A diák nélkül nem megyek.

DIÁK A szakács nélkül én sem.

SAKÁCS Valami szép kezdődött. Nem lehet, hogy rögtön az elején véget érjen!

DIÁK Nem megy sem ő, sem én.

Maradj te is.

JÓNÁS Az ég áldjon meg benneteket, hülyék! Nem érzitek, hogy most jön a szörnyűség? Ami eddig volt, szelíd tréfa volt csak, előétele a nagytűnyomornak. Ha itt maradtok, emberhúst zabálva, öklendezve másztok a másvilágra!

DIÁK Én inkább attól tartok, hogy béke lesz, bőség és nyugalom, a jók nem lesznek jók, minthogy a férgek nem lesznek férgek. Győz az unalom.

JÓNÁS Nézzétek: térden állva kérlek, iszkoljatok! Nem értelmes kísérlet úgy lenni jónak, ahogy nem lehet, és reménytelen helyzetben hiába vetni oda az életet.

DIÁK Megőrült. Most kezdődött el a béke!

SAKÁCS Még bele se tanultunk az éhezésbe.

JÓNÁS Mit örvendeztek? Túl szépen süt a Nap. Rondán rohad meg, aki itt marad! Pofázhatok én akár ezer évig. - Miattatok nyelek majd kardvasat!

DIÁK Egy kicsit meghülyített a szerelem.

SAKÁCS A bécsi hölgyet én is kedvelem.

Jön Kézdi, mögötte - Kleinitz né kivételével - minden várbeli

KÉZDI Na, ti mocskok, ezentúl én vagyok a kapitány. Innen senki el nem mehet, és csak az kap enni, aki a seggemet nyalja. Hetek óta készülök, hogy elsüsssem ezt a viccet. Elsütöttem. Nem tudtok röhögni, mi? Nahát akkor, mivel is kezdjem az uralkodást?

VITÉZ Szigorral.

KÉZDI A kaput őriztétek! - Ti pedig álljatok sorba, láza-dók!

Vitéz, Tolvaj és Rabló segítségével lehajtja a várfokról az ottlevőket

KÉZDI A többi is álljon sorba. Nagyság szerint. Mindenki lázadó.

Sorba állnak. Kézdi mögött Pap, Vitéz, Tolvaj, Rabló. I. és II. katona a kaput őrzi

KÉZDI Most tessék panaszkodni, én pedig orvosolni fogok. Aki nem hajlandó panaszkodni, annak úgy ráülök a szájára, hogy csak akkor kap levegőt, ha ereszték. Ez volt a második viccem, ezt is elsütöttem.

Jónás a kapu felé lopakodik

POLGÁR Uram, ne feledd, hogy előre besúgtam minden lázadást!

FÉRJ Uram, én átengedem a feleségemet!

FELESÉG Én átengedem magamat.

GAZDA A feleségem ellopott huszonegy dunyhát, mind a tiéd.

KÉZMŰVES A bőre alatt is pénz van.

GAZDA A pénzem is a tiéd.

POLGÁR A bőrét is kérd, uram!

GAZDA A bőröm is a tiéd.

KÉZMŰVES Szép fegyvereket csinálok neked. *(Lecsatolja Polgár kardját, odanyújtja Kézdiének)*

Tolvaj rácsatolja a kardot Kézdiére

POLGÁR Sokan alagutat ástak szökés céljából, előkerült egy csomó kincs, megmutatom.

DIÁK Mit műveltek, emberek?! Nem erről volt szó!

I. KATONA *(a kaputól kiabál, II. katonára mutatva)* Ez itt, ez az illető az ostrom alatt lopott egy csillárt. Elásta. Kiásom. *(EI)*

KÉZDI Nahát! Nem is reméltem, hogy ennyire szerettek. Boldog vagyok, mocskok, mert érzem, hogy szerettek. Ezért jó leszek hozzátok. Ezt az éhező vénembert felhízlatom. Humanizmusból.

PAP Vigyétek tömni.

Páran a lábánál fogva kihúzzák Öregembert

DIÁK De hát ez örület! Az előbb valami szép kezdődött! Mi változott meg hirtelen?! - Vigyázz, mert megírom minden tetteidet!

KÉZDI Diktálni én fogok. Ki fog derülni, hogy minden másképpen volt. Igen?

GRABEC Azt ígérted, hogy én leszek a kapitány!

KÉZDI Na, ez jó. Ez volta harmadik viccem.

II. KATONA *(nyakon csípi Jónást, aki éppen kisurranna a kapun)* Hé! Egy szökevény! Gyere csak a kapitány-hoz!

Jónás verekszik, Tolvaj és Rabló is ráugrik. Kézdi elé cipelik

JÓNÁS *(Diákhoz és Szakácshoz)* Mondtam én, ti barmok! Mihez kezdjek veled, szökevény?

KÉZDI *(fejhangon visít)* Ki kell herélni! Ki kell herélni!

PAP Mondjátok, ez ilyen egyszerű?

GRABEC Akaszd föl.

FÉRJ Fejjel lefelé.

FELESÉG Fej nélkül.

POLGÁR És én ezt nem tudtam, ó, én barom!

GRABEC *(Fiúra mutat)* Ezt is akaszd föl.

FÉRJ Fejjel lefelé.

FELESÉG Én nem védem, a csapodárt!

ÖZVEGY Nem engedem! *(Kézdi lába elé esik)*

ÖREGASSZONY Én, aki erős és szép vagyok, ennyire hülye lennék?

GRABEC De nem! Már okos és bölcs vagyok, pedig mily hülye voltam nemrég!

Kézdi dühösen Grabec felé fordul, de nem tud mozdulni az Öregasszonytól. Grabec egyetlen ütéssel leteríti, Kézdi elterül, csönd. Grabec mosolyogva áll

PAP *(Grabechez ugrik)* Uram, remélem, nem tört a kezed e sziklakemény ökörkoponyától!

GRABEC Győztem! És abban, hogy jó legyek, már senki, semmi se gátol!

(Fiúra mutat) Ő a legalkalmasabb kapitánynak. Én is órá szavazok.

POLGÁR Ügyes fiú.

FÉRJ Megvédem őt, akár a testem árán!

FELESÉG Eresszitek, ti marhák, megdólt a hatalom!

ÖZVEGY *(Grabechez ugrik, a kezét csókolja)* Köszönöm, uram!

JÓNÁS Mit köszönsz?

FIÚ Hogy megkegyelmezel!

GRABEC *(Fiúhoz)* Ne szopogasd a kapitány kezét, megfázik és reumát kap.

FIÚ Én nem halált, de kegyelmet osztok, az igazak útjára léptem, szerintem: legyen mindenki boldog, és tőlem senki se féljen!

PAP Sorba állni, szarháziak!

VITÉZ *(Grabechez)* Uram, rád száll a feleségem.

FÉRJ Rád szállok én magamtól is.

FELESÉG A tervezett alagutakat is kiásom, hogy megmutassam.

POLGÁR A tiéd a pofámról a bőröm.

GAZDA

KÉZMŰVES	Még szebb fegyvereket készítek neked. <i>(Leccsatolja az ájult Kézdiról a kardot, átnyújtja)</i>	KÉZDI	<i>(feltápszkodik, bámul)</i> A koporsóban ül. Fején a csillár. Nem röhög senki. Mi van itt? Nem értem! Grabec, te dög! Te hátatlan briganti! Szarháziak, tessék sajnálni engem! Mit néztek? Ejnye. Valami nincsen rendben.
VITÉZ	<i>(Grabecra csatolja)</i> Tovább, szarháziak!	POLGÁR	Felségsértő szavak ezek.
DIÁK	Megírom minden tettünket, uram. Csak ami történt, én csak azt írom. A fantáziám, bizony, igen szegényes. A Téboly Könyvét írom, jó uram, mert most már esedékes.	KÉZMŰVES	A király kegyes. Megbocsátja.
PAP	Kapitány, büntess! Itt az alkalom!	VITÉZ	Királyom, nem tűröm, hogy szidjanak!
GRABEC	<i>(kirántja kezét a fiú szájából)</i> A fenébe, nedves az alkarom! Ó, híveim, tegyétek, ami tetszik, a szabadságot hoztam el közétek, és végtelenné nőtt a szeretet nemrég még üres szívemben, a nagyban <i>(Jónás őrzőjéhez fordul)</i> Eresszétek! Tudom, hűséges hívem. Most vele is csordultig van a szívem.	FÉRJ	Az ilyen férget nem kell észrevenni.
		GAZDA	Kiváltképp, ha a hatalom szilárd.
		FIÚ	Megcsavarom az orrodát, barátom. <i>(Megcsavarja Kézdi orrát, többen nevetnek)</i> A múlt már nem valóság. Nem is álom. Nem akarunk, hát nem emlékezünk. Vagyunk és voltunk, amivé ma lettünk, mert jóságos királyunk mától fogva a múltban is uralkodik felettünk!
<i>Elereszti Jónást, II. katona, Tolvaj és Rabló a kapuhoz siet örködni</i>		KÉZDI	<i>(az orrát tapogatja, tántorog)</i> Jóságos ég, hát elhagy az eszem! Ami volt, nem volt, s mégis emlékezem? Vagy rosszul látok? Nem is látok talán? Meghaltam, feltámadtam? S túl korán? <i>(Szédelegve leül)</i>
I. KATONA	<i>(be a csillárral)</i> Megvan a csillár, csinos holmi. Itt van. De hol a kapitány? Itt áll, fiam!	PAP	Úgy nézem, meghibbant szegény. Királyom, javaslom: vedd át országot, a várat.
PAP	<i>(nevet)</i> Grabec? Mi ez a tréfa? Nem nevettek?	I. KATONA	Illesd minden követ saját kezeddél,
PAP	A kérdezőnek igazsága van, kapitány úr, mert mostani nevednek köznap, szinte ódon csengése által még nem vagy azonos a kapitánnyal, vagyis magaddal.	PAP	s mit nem hagysz nekünk, azt magadnak vedd el.
GRABEC	Én: valaki más?	GRABEC	Szédelgő hívem, sóhajom feléd száll, gyógyulj meg minél hamarább. - Emeljetek. Nem mászom ki a trónból, ha egyszer belemásztam, és remélem, ebben a trónban halok meg kövéren.
PAP	Valahogy így. Nagy úr a megszokás, holott, uram, te át vagy már cserélve.		
GRABEC	És nem hallgathatok a régi névre?		
			<i>Kicipelik a koporsót, csak Kézdi, Diák és a kapunál L és II. katona marad</i>
<i>Pap térdre esik, Diák és Jónás kivételével a többiek is letérdelnek</i>		KÉZDI	Azt hiszed, jó lesz, Grabec, te barom, azt hiszed, jó lesz majd a hatalom? Én állat! Azt reméltem, megszeretnek a rangoméért. De ökö?! Nem fejbe vertek?! <i>(A többiek után lohol)</i> Jó lenne elpucolni, mi? Leszúrlak, ha meg akarsz lógni. Jól van, na, csak vicceltem. Hülye vicc.
PAP	Uram, ki nagy vagy, lásd, mi térdén állunk és így kérünk, hogy legyél a királyunk! Ezentúl Kőszeg: ország! Kőszegország! Kérünk, ne fordítsd el tőlünk az orcád! Uram, királyom, foglalj el a trónod! Ígérd, hogy szegény népedet megóvod! Királyunk, bárki légy, hiszünk tebenned És könyörgünk: hozd el köztünk a rendet!	I. KATONA	
GRABEC	Mindent ígérek, mindent megígérek!	II. KATONA	
PAP	Uram, királyom, foglalj el a trónod!	I. KATONA	
		II. KATONA	
<i>Grabec zavartan körülnéz. Jónás besurran a várba</i>		Csönd	
POLGÁR	Trón, az nincsen.	II. KATONA	Mi lenne, ha lelépnénk?
KÉZMŰVES	Márpedig anélkül nem megy.	I. KATONA	Előbb miszlikbe váglak.
POLGÁR	<i>(a koporsóhoz ugrik)</i> Uram, ez éppen megfelel!	II. KATONA	Ne hadonássz, csak próbára tettelek.
		I. KATONA	Hülye próba.
<i>Beleültetik Grabecet a koporsóba</i>		Csönd	
PAP	Most pedig meg is koronázunk szépen. Légy jó király, és uralkodj a népen. <i>(Int, először nem értik, aztán Grabec fejére teszi a csillárt)</i>	I. KATONA	Örködünk.
GRABEC	Nem tudom, mit tesz a többi király, de mondjátok: ezt éppen így muszáj?	Örködnek	
PAP	Királyom, nem könnyű a hatalom.	DIÁK	Sejtek mindent a kezdete előtt és túllátok a végén, ám itélet joga nem illet késve ébredőt: a tudatlanság forrásainál váratlanul tört ránk az élet és váratlanul tört ránk a halál.
GRABEC	A súlyát mily hamar tapasztalom!	POLGÁR <i>(jön)</i>	Pokoli dolog: a török sehol, a királyt nincs kinek elárulnom, ha éppen úgy adódik. Micsoda létbizonytalanság! <i>(Gondolataiba mélyed)</i>
PAP	Légy teherbíró, hatalmas királyom!	GAZDA <i>(jön)</i>	A lányok egyre többet zabálnak, én egyre kevesebbet. Még éhen halok, mielőtt megszédném magam. Hát nincs ebből kiút? <i>(Gondolataiba mélyed)</i>
GRABEC	Ez gyönyörűbb, mint egy lidérces álom!	SZAKÁCS <i>(jön)</i>	Egyre éhesebb vagyok. Mindenki így van ezzel, de valahogy nem illik szóba hozni. Nincs ellenség, aki táplálna. Ilyen a rend? Milyen különös. <i>(Gondolataiba mélyed)</i>
<i>Kézdi magához tér, a fejét tapogatja, Öregasszony simogatja. Kézdi felül</i>			
	Sokáig árva voltam. Mennyi rokon akadt most, érzem! Nézd, milyen sokan térdelnek énelöttem, mintha apjuk lennék - pedig hát nincs is feleségem.		

Ahogy gyáva voltam, ugyanúgy leszek bátor!
 Hajó leszek, még minden jó lehet.
 Mindenkit gyűlölök. Minden szem engem vádol.
 De van erőm, és máris mindenkit szeretek!
(Fojtogatja Jónást)
 Szörnyű volna, ha nem a gyávaságom
 miatt hallgatna csonkán a barátom!
 Nem hiszem, hogy őt is belefőztem az
 álmaimban fortyogó,
 ínycségekkel illatozó tábla!
 Ha így lett volna, nem élhet alkotó
 a mai naptól,
 ki gyilkossá ne válna!
 A végtagjait és a nyelvét
 ugye, hogy nem a húslevesbe vágtam?!
 Ugye, hogy nem a mindenség utolsó, de
 én vagyok első a gyávaságban?!
 Eressz, te örült!
 Szökjünk meg együtt, majd valahol távol
 megfosztalak a lelkiuralástól.
 Gyere már! Mit vársz? Ha nem jössz, eressz!
 Ha lehámlana rólam a kereszt!

Szakács belekapaszkodik a lepedőbe, Jónás hiába rángatja

KÉZMŰVES *(jön)* Csuklyát kell varrni, ez jött a divatba.
 Kézműves voltam, szabó lett belőlem.
 SZAKÁCS Te gyűlölted a kapitányt, igaz?
 Ugye, még most is gyűlölöd? Felelj!
 KÉZMŰVES A kapitányt? A régít? Nem szerettem.
 SZAKÁCS De gyűlölted is!
 KÉZMŰVES Lehet. Nem tudom.
 SZAKÁCS Nem mindegy most már? *Hogy lehetne mindegy?*
 Gyűlölöd most is. Vagy pedig imádom.
 KÉZMŰVES Mit tudom én! Nem érdekel.
 Most mindenkinek csuklya kell.
 A lepedőből jó sok csuklya telne.
 Na, nézd! Hisz szökni akar ökegyelme!
 JÓNÁS Távol álljon tőlem. A vértől száritgatom őket, ami
 majd rájuk ömlik.
 KÉZMŰVES *(kirángatja Jónás kezéből a lepedőket)*
 Kincstári holmi. Minden a királyé. A
 címerét, ha lesz majd, belesűtjük.
 SZAKÁCS Kézműves voltál. Hogy lettél szabó?
 A hivatás, akár a lepedő,
 oly könnyen váltogatható?
 Felelj, mert ettől függ az életem:
 hogyan gyóztél a szenvedélyeden?

Kézműves és Szakács el a lepedőkkel

JÓNÁS *(felmegy a várfokra, megáll)*
 Van úgy, hogy menteni kell a menthetlent
 és nagyon kell szeretni, aki gyűlöl,
 van úgy, hogy istenért kell megdögölni
 s magunkból kell engedni, nem az ügyből,
 van úgy, hogy sebre nem gyógyír a sebzés,
 van úgy, hogy meg kell ölni, aki untat, s van
 úgy, hogy forradalmi tett,
 ha átmentjük magunkat.

Kifélé leugrik a várfokról, puffanás, csend

I. KATONA Zsák volt?
 II. KATONA Ember?
 I. KATONA Szemét?
 II. KATONA Kincstári holmi.
 I. KATONA Utána kell loholni.
 II. KATONA Együtt megyünk. Ha megszőksz, itt maradsz!

I. és II. katona kimegy a kapun. Jön Gazdáné

GAZDA *(jön csuklyában, kötélén húzza maga utána három
 lányt)*
 Ne sírjatok, ti bögőmasinák!

Azért kentelek be korommal,
 azért dugtalak durva, bűdösített
 condrákba és a nyakatok köré
 azért tekertem pállott kapcarongyot,
 hogy senkinek se szűrjatos szemet!
 Kis picinyeim! Meghasad a szívem,
 ha bőgni látlak! Mondjátok: papus!
 Fogjátok fel a szűk kis agyatokkal:
 aggódom, mert szeretlek, és ha kell,
 egész regiment fegyvereivel
 megvívok pusztá kézzel, daliásan,
 hogy pofitokat mosolyogni lássam
 a korom alatt. Mondjátok: szerettek?
 Hát, részemről imádlak, jó papus.
 Szaros gatyád kimosom, ha kakis.
 Na és te? Nem szólsz? Nem szeretsz?
 LÁNY Van, aki nem kur, más viszont rogyásig,
 az egyik mégis olyan, mint a másik.
 I. LÁNY Fúj, szajha! Nem szeretted apukát?
 Aki a papák között a legpapább?
 II. LÁNY Papus, ne hagyj, hogy szétrakja a lábát,
 mert franc-ragályban leled a haláloed!

Az összekötözött lányok összeverekszenek, Gazda igyekszik szétválasztani őket

GAZDÁNÉ Te vén, kéjelgő bakkecske, te átok,
 megint a cafkák cicijét cibárod?
 GAZDA Szeretted őket, pedig meg sem értik a
 háládatlan, ostoba ribancok!
 I. LÁNY Mit értsünk meg? Csak nagynéha vetettél
 nekünk, papus, valami ócska koncot!
 II. LÁNY Nekem tetszik a nejed ónagysága
 kendője. Ugye nem kell részleteznem?
 GAZDA Nehéz ügy. Éppen ez a kendő kell neked?
 Majd kapsz helyette szebbet, kicsi szentem.
 De nekem ez kell!
 Szebbet adsz neki,
 ennek a riherongynak, mint nekem? *(Elrohan)*
 GAZDA Látod, most megsértettem őt miattad,
 hálátlan, mocskos szájú gyermekem!
 II. LÁNY Ha nem kapom meg, méghozzá azonnal,
 gondom lesz rá, hogyne adj el haszonnal!
 Ezentúl nem eszünk!
 I. LÁNY Nem kell az élelem!
 II. LÁNY Csontig fogyunk!
 I. LÁNY És még tovább!
 III. LÁNY Velőig!
 I. LÁNY Az ügyis elrohadt már.
 Istenem,
 GAZDA hogy a nő nem választhatja meg a vevőit!
 Psz! Csöndesebben! Lüke kelekótyák!
 Megkaptok mindent, hisz ki lenne drágább
 nekem, csak kérlek, gyertek már velem,
 kevésbé forgalmas a hús verem!

*Gazda kifélé húzza a lányokat, jön Gazdáné, mögötte Pap, Vitéz,
 Diák, Polgár, Kézműves, Szakács, Fiú, Tolvaj, Rabló, valamennyien
 csuklyában, Grabecet a koporsóban hozzák, fején a csillár. Kleinitzné
 megjelenik a várfokon, tekintetével Jónást keresi*

GAZDÁNÉ Ők azok! A szajhák!
 GAZDA Senki se merjen közelíteni! *(Kardot ránt)*
 Magántulajdon! Tilos a belépés!

A lányok vihognak

PAP Ejnye, fiam, itt minden a királyé!
 GAZDA Ők nem.
 PAP Dehogynem. Add át szépen őket.
 GAZDA Soha.
 VITÉZ Nem kéni kell, de elkobozni.
 GAZDA Csak azt próbáld meg!
 PAP Hüvelybe a karddal!

Lányok vihognak

(I. és II. katonához)
 Helyet kérek. Egyedül leszek bűnös.
 Futni hagyjuk?
 Törve van a lába.

I. KATONA
 II. KATONA

Elhúzódnak

JÓNÁS A nyugalmadért megvakítanál?
 Te gyáva! Mi van a kezekben? Fakanál?! (Röhög)

SZAKÁCS *(komolyan, ünnepélyesen)*
 A hálámat, mert gyávanak becézel,
 engedd lerónom kanalam nyelével.

*Jónás röhög, majd üvölt, Szakács egymás után kinyomja a szeméit.
 Jön Vitéz*

KLEINITZNÉ Ne hagyják, kérem! Mentsék meg! Imádom!
 Megvédek és gyöngéden ápolom!
 (Ellöki Szakácsot, meglátja Jónást)
 Iszonytató! Fúj! Nincs hozzá közöm! *(Kiszalad)*

Csönd

VITÉZ Tisztelendő úr, baj van. A bűz sehogyse oszlik.
 PÁP Sikáltad őket?
 VITÉZ Vakartam is. Dől belőlük.
 PÁP Felséges úr, a nép nevében kérek:
 ne csak király légy. Kevés ez az egy cím.
 Kérünk, fűrődj meg hitveseid vizében, és
 légy kegyelmes Dézsamesterünk is.

GRABEC Dézsamester?
 PÁP Királyok jöttek és királyok mentek, ám Dézsamester
 egy se volt közöttük. Te léssz az első.

GRABEC Első Dézsamester!
 Jól hangzik. De a hárem az enyém?
 PÁP Ki másé lenne, Mesterem, királyom?
 VITÉZ Jól hallok? Vagy értelmem a csorba?
 PÁP Aki bűdös, nem kényes az orra.
 KÉZMŰVES Éljen a Dézsamester!
 FIÚ Éljen!
 POLGÁR Éljen!
 FIÚ Kérünk, fűrődj meg hitveseid vizében!
 PÁP Uram, királyom, Dézsamesterem,
 óvniak lélekkel, testtel,
 engeddd, hogy én legyek
 a Másoddézsamester!
 GRABEC Legyél tehát. Emeljetekek.

Tolvaj, Rabló, Vitéz felemelik a koporsót, kiviszik. 1. és II. katona a kapuhoz megy örködni. Csak Jónás, Szakács, Páp, Fiú, Kézműves, Második, Polgár marad

PAP *(Kézműveshez, Másodikhoz, Polgárhoz)* A vak már
 nem lát, de még mindig férfi. Dolgom van,
 nektek kell hát kiherélni.

FIÚ A Másoddézsamester szava szent.
 A vonakodás életveszélyt jelent.
 A szakács sem élhet. Egy ilyen szemét!
 Elvette Másoddézsamesterünktől a
 személyes bosszú örömét!

PAP Vesszen hát, persze. De az indok mélyebb.
 A közösségnek nem nőhet fölébe az egyéni ítélet.

FIÚ Uram, bölcsen szólj. Vesszen a szakács, és vele
 minden önbíráskodás. Picit túl szoros hurkot a
 nyakára. Vagy még jobb ötlet: Főzzétek puhára.
(Pappal el)

SZAKÁCS Nézték, csak nézték mozdulatlan,
 és engedték, hogy megvakítsam.
 Hiszen mi rosszak vagyunk mindahányan!
 Hiszen csak ölni szabad a világban!
 Én nem lehetek mások helyett kegyetlen,
 ha gyilkosok mind. Én hiába ölnék, nehogy
 másnak is gyilkolnia kelljen,
 hisz terheimtől nem lesz másnak könnyebb.
 Már nincs erőm, hogy tovább öldököljek e
 temérdek bakóért és bolondért.

Főzzetek vízbe. Kitűnő az ötlet.
 És mért ne legyen koporsóm a kondér?
 Még ő kéri!
 Emögött van valami.
 Csapda.
(Jónáshoz) Te ölj meg, kérelek, mert ők még nem
 értik. Tört kérek.
(Elveszi Második törét, Jónás kezébe nyomja)
 Sokszor üsd belém.
 (eldobja a törte) Most látom csak és milyen élesen;
 a látványom te vagy, és te vagy a szemem. Ne halj
 meg! Gondolj rám, aki szegényebb lennék, hisz
 bennem ti vagytok a lényeg! A legszebben a vak
 madár dalol,
 ha tudja: élnek társai valahol!
 Vezess! Tudom, még hasznos lehetek,
 értelmem ép. Fogd meg a kezemet!
 Én ezt az embert nem tudom kiherélni!
 A két herének meg kell lennie.
 Majd azt mondjuk, hogy hiába kerestük.
 De ki hallott már elgurult herékről?
(letérdel elöttük) Gyilkolni hiábavaló,
 de nem hagy élni e tudat.
 Nektek még jó, ha öltök.
 Nyissatok bennem kiutat!

Kézműves leszúrja

SZAKÁCS Köszönöm. *(Meghal)*
 JÓNÁS Önző vagy! Most először!
 KÉZMŰVES És mindörökké. Ámen.
 MÁSODIK Lehet, hogy mindenkiben ennyi vér van?
 Bennem is? Nézd! Milyen sűrű a vére!
 KÉZMŰVES A lényeg az, hogy szert tettünk herére.
 POLGÁR Két legyet egy csapásra.
*(Kézművessel a lábánál fogva kihúzza Szakács
 hulláját)*
 JÓNÁS Maradjatok! Vigyetek engem is!
 Ti nem tudjátok, mennyire sötét van!
 Én elmesélem! Viccet mondom! Százat!
 Feleljetek! Hát senki sincs velem?
 MÁSODIK Bocsánat, épp öklendezem. (El)
 JÓNÁS Mert véletlenül valahol a hártán
 lobbant a tűz, és árny felelt a lángnak,
 láttunk és visszanéztek vendégeink, a tárgyak,
 és bőségasztalához hívott minket a látvány.
 Fájdalmas dőzsölés volt, ám legyen újra áldott
 a lüktetés, a mérce, a vércsepp a havon.
 A látó lett a látvány és a félsztől gazdagon
 egymás szemét vigyázták szerelmes kannibálok.
 A vak már láthat. Látom: valami permet
 szemükre hályogot von, míg rémülten nevetnek,
 és saját szemén túl senkise lát.
 Nem láttam, mert a fény vendége voltam,
 hogy szem a szembe csókol vakon, gúnynál ma-
 róbban,
 törnek a tükrök, így búcsúzik szépen a világ.
(Kítapogatózik)

16. jelenet

Jön Jurisics botorkálva, hunyorogva; I. és II. katona örködik

I. KATONA Előjött.
 II. KATONA A kapitány.
 I. KATONA A hajdani kapitány.
 II. KATONA Most mit tegyünk?

Csönd

JURISICS Valaki kinyitotta a pincét. Most itt vagyok.
 I. KATONA Az nem olyan egyszerű.
 II. KATONA Óljuk meg?
 I. KATONA És ha a király megharagszik?
 II. KATONA Ne mondjuk el neki.
 I. KATONA Honnét tudjam, tartod-e a szád?

JURISICS Király?
I. KATONA Király.
II. KATONA Kőszegország uralkodója.
I. KATONA Az Első Dézsamester.
II. KATONA Van Másoddézsamester is... a tisztelendő...
I. KATONA Ne fecsegi; hátha ez már államtitok!

Csönd

JURISICS A török mit csinál?
I. KATONA Török?
II. KATONA Hát... visszavonultak... odébb... fene tudja. Azóta van vészállapot, vagy hogyhíjják.
I. KATONA Rendkívüli békehelyzet.
II. KATONA Ez az.
I. KATONA Ezzel kicsináljunk?
II. KATONA Őrizzük, amíg jön valaki.
I. KATONA Szorosan?
II. KATONA Szorosan.

Közrefogják Jurisicsot. Hason csúszva bemászik Diák

JURISICS Ki ez a nyomorék?!
I. KATONA Ne válaszoljunk, hátha kém.
II. KATONA Melyikük kém? Ez vagy az?
I. KATONA Hátha mindkettő. Ne válaszoljunk.
JURISICS Ki vagy? (Diák széttárja a karcsonkjait) Ismerős a képed. (Diák vállat von) Mi ez itt? (Diák artikulálatlanul nevet) Megnémultál? (Diák bólint) Kitépték a nyelved? (Diák bólogat) Te a diák vagy, nem? (Diák bólint) Megcsonkítottak? Kicsoda? Miért? Nagyon fáj? (Diák a fejét rázza) Mi ez itt? (Diák a vállát vonogatja) Mi ez, a halál? (Diák a fejét rázza) Hanem mi, az élet? (Diák bólogat) Hát érdemes így, csonkán?! (Diák a vállát vonogatja) Rám is ez vár? (Diák a vállát vonogatja)

I. KATONA Ez így nem jó, ezek mégis beszélnek.
II. KATONA Titkos nyelven.

JURISICS Mit kellett volna tennem, mondd? Elmenekülni, faképnél hagyva mindent? (Diák a vállát vonogatja) Vagy vaskézzel ráncbaszedni őket, megölni pár lázadót, hogy a többi éljen? (Diák a vállát vonogatja) Neked már könnyű, diák! Téged többé nem bánt a kutya se! De engem börtönbe zártak, engem, a kapitányt! Én szenvedtem! Ártatlanul! Méltatlanul! Ki fog nekem elégtételt adni?! Szemét állatok! (Diák artikulálatlanul röhög) Megöllek, te barom! (visszatartja) Nyughass, hajdani kaptány.
I. KATONA Viszem a királyhoz, hátha ad fejpénzt érte.
II. KATONA
I. KATONA Én viszem!

Kis csönd

II. KATONA Na jó, vigyük ketten.

Két katona elvonszolja Jurisicsot, aki kapálózik, üvölt. Diák érdeklődve néz utánuk, a fejét rázza, hangtalanul nevet, aztán kivonszolja magát a kapun

17. jelenet

A vezéri sátor előtt Ahmed, Fehmiu

AHMED Élni, fiam, nem lehet megtanulni, legföljebb meghalni valamiért; ha az életnél semmi se fontosabb, az élet egy hajtófát sem ér; de azt is tudd meg, hogy élni muszáj; én több mint ötven év alatt csak egyre sietősebben éltem, s ma változatlan a feladat: továbbcsinálni, úgy, mint azelőtt-bár vénen e cél már egyre sürgetőbb.
IBRAHIM (jön) Dicső Ahmed pasa, kémeink jelentik, hogy a várban a gyaurok majd egy szálíg kiirtották egy-

mást. Továbbá sikerült lelepleznem újabb hetvenöt árulót. Méltóztatod kihallgatni őket?

Csönd

AHMED Eresszéték szélnek az árulókat. Most már mindegy. Indulhatunk Bécs alá, ahol tönkrevernek minket; én lógni fogok, ti pedig előléptek.

IBRAHIM Ahmed pasa tréfál. Ahmed pasa vitézül beveszi Bécsset.

AHMED Fehmiu fiam. Neked még van némi csillogás a szemedben. Hallgass ide. Őrizkedj az ilyen Ibrahim-féle aljasoktól. Gyilkold őket, ahol éred.

FEHMIU Ahmed pasa tréfál.

IBRAHIM Kérek, Ahmed pasa, hallgasd ki az árulókat; a szultán életére törtek!

AHMED Két hónapnyi járásra a portától?!

FEHMIU Azok az átkozottak mindenre képesek.

AHMED Akkor mi nagyon gyöngék lehetünk. - Na és ki a vezérük? Ibrahim?

Csönd

FEHMIU Ahmed pasa tréfál.
IBRAHIM Életemben nem hallottam ilyen jó viccet.
AHMED A legtöbb, ha az igazat kimondod,

de még ezért se végeznek veled idő előtt a kényelmes bolondok.

- Ha lehullna a hó! Tán megmaradnék, Sztambulban télen változhat a szándék; csak ez a szőlőt érlelő verőfény, csak ez ne volna! Hullna mára hó, és ne volna út egy se járható! (El)

IBRAHIM Menj utána, nehogy Kőszeg romlása feletti örömben valami kárt tegyen magában.

Fehmiu el Ahmed után

Diktálom a mai jelentést. Egy

török odalép, leül törökülésbe, diktálásra ír

írd. Ahmed pasa hajnalban kelt, és azon tiltott könyveket olvasta, melyekről három napja kelt jelentésében már szóltam. Utána dühöngött, hogy még nem jött meg a dinnye. A dinnyék iránti vonzalmáról öt nappal ezelőtti jelentésében már írtam. Amikor mai jelentésemet diktálom, a dinnye még nem érkezett meg. Időközben a Kőszeg nevű gyaurok várát hősies rohammal bevettük, mi egyet-len embert sem veszítettünk, viszont húsz-ezer gyaurok vitézt felkoncoltunk. Nincs akadálya, hogy még ma, de legkésőbb holnap Bécs ellen induljunk. Az idő nyári. Javaslom, hogy a hitet-lenek által használt „vénesszonyok nyara” kifejezést honosítsuk a mi nyelvünkre, nekik pedig tiltsuk be a használatát. - Kész? Add át a mai futárnak, azonnal induljon lóhalálában, mert két-három hónap alatt Sztambulba kell érnie!

Ibrahim és az írrok el

18. jelenet

A várban. Romok. Jön I. és II. katona

II. KATONA A volt kapitány egyszerre csak kitépte magát, és elszaladt.

I. KATONA A helyzet bonyolult.

II. KATONA A királyt belefojtották a dézsába.

I. KATONA A három felesége uralkodik.

II. KATONA A három királyi özvegy.

I. KATONA Lehet, hogy három részre osztják Kőszeget?

Gondolkodnak

I. KATONA Viszont a vicedézsamester életben maradt.
II. KATONA Hírlik, a felséges asszonyok személyesen herélték ki.
I. KATONA A volt kapitány megint lehet kapitány,
II. KATONA Akkor nem kitépte magát a kezünkéből, hanem mi engedjük el.
I. KATONA És ő ezt el fogja hinni?

Gondolkodnak

I. KATONA Egyáltalán, mi most fel vagyunk fogadva alattvalóknak?
II. KATONA Nem mindegy? Örködni muszáj. *(Örködnek)*
KÉZDI *(jön, nagy mordály van a kezében, reszket)* Szörnyűség. Alig páran maradtak életben, de az mind lő, vág, szúr és fojtogat! Lassan a holtak is feltámadnak és gyilkolnak tovább! - Hé, ti, lassan a testtel! *(A katonákra fogja a mordályt)*
I. KATONA Mi szövetségesek vagyunk!
II. KATONA Elfogtuk a hajdani kapitányt
KÉZDI Jurisicsot? Hol van? Megölöm!
I. KATONA Megszökött.
II. KATONA De mindjárt elfogjuk újra!
KÉZDI Utána!

Kézdí és a két katona kirohan

19. jelenet

A török tábor. A vezéri sátor előtt Ahmed ül, olvas egy könyvet

AHMED „Nincs ott hatása távolnak s közelnek, e hely közvetlen az Isten kezében, s a Természet törvényi szünetelnek.”

Jön Fehmiu, Ahmed felnéz, tovább olvas

„Te szolgaságból szabadságba vontál minden eszközzel, mindenféle módon, amilyet el se képzel földi kontár.”
FEHMIU A várból jelentik a kémeink: a hulla sok, az eleven kevés; tarolt ott néminemű lelki járvány, az ilyet hívják úgy, hogy felkelés.
AHMED Gyáva gyaurok, és nem felkelők, a szultántól rettentek így meg ők; ezt így jelentsd a portára, fiam, különben diadalmad odavan.
Hívd Ibrahimot, fontos közlemény vár rád és rá. Mit állsz? Lódulj. Na, mozgás.
FEHMIU Igenis.

Fehmiu kifelé indul, hátul megjelenik Ibrahim, int neki, Ahmed mögé lopóznak. Ahmed leteszi a könyvet, a sátor tetejére erősített kötelet leveszi, a végén hurok van, próbálgatja, a nyakára illeszti. Fehmiu és Ibrahim rávetik magukat, a hurkot leveszik a nyakáról

IBRAHIM Az életed túlságosan becses, dicső Ahmed pasa, úgyhogy ezennel hátrakötjük a kezed és a sarkad, haszontalan pasája, ejnye-bejnye!
FEHMIU *(költői Ahmedet)* Ha idő előtt elhunysz itt nekünk, kettőnk közül az egyik kénytelen a biztos vereségbe, Bécs alá vezetni verhetetlen seregünket, s a téged illető selyemzsinórt más kapná. Bízid inkább miránk magad: akik mi óvunk, életben marad.

Az összekötözött Ahmed némán ül

FEHMIU *(felveszi a könyvet, megnézi)*
Dante. Isteni Színjáték.
(Ibrahimhoz) Mi ez?

IBRAHIM Nem mindegy? Ami ellentétes a Koránnal, az káros; ami egyezik a Koránnal, az fölösleges. - Dicső Ahmed pasa, már megírtam a szultánnak, hogy parancsodra Köszeget bevettük, és Bécs felé

indultunk; ellátmányunkat az útbá eső magyar, vend és osztrák falvak fedezik. Megyek, és ezt a seregnek is bejelentem. Fehmiu, viseld Ahmed pasa gondját, minden óhaját teljesítsd. *(El)*

Csönd

FEHMIU *(a könyvet lapozgatja)*
„Bőséged tőlem vissza ne húzódjon, hogy általad gyógyult lelkeim előtted tetsző legyen, ha testből oldozódom.”

Kis csönd

FEHMIU Szép. Halálod után, ígérem, javasolni fogom, hogy a legszebb sorokat tegyék be a Koránba. Lódulj. Na, mozgás.

Ahmed feláll, Fehmiu kis rúgásokkal kifelé segíteli

20. jelenet A romos vár

KLEINITZ *(jön, óvatosan lépdel)*
Herrgott, reine Ruine! Gut gemacht.
Grüss Gott, vorher hab ich das so gedacht.
Zugrunde ment a vár, a régi rossz, újat emelek, szép leszen a Schloss.
A rombolás már meg van itt csinálva; most építés jön, így lesz itt szanálva.

Jön Kézdí, I. és II. katona

KÉZDI Állj! *(Kleinitzre fogja a mordályt)*
KLEINITZ Á, kedves Kézdí! Herzlich üdvözlöm. Önöket is, vitéz uraim.
KÉZDI A bécsi úr, Kleinitz grófja!
KLEINITZ Személyesen. Hogy megy maguknak? Maradt valaki életben?
KÉZDI Mi hárman. . . és még öt-hat nyomorék.
KLEINITZ Pompás. *(Pergament vesz elő)* A felséges császár, amint írva vagyon, nekem adományozta Köszeget, mert szegény nejemet itt ölték meg, s így véren szerzett jogom van a várra. A kihalt nép helyére újat telepítünk; valamilyen nyelven az is fog beszélni. *(Másiktekercset vesz elő)*
A felséges császár továbbá, mint írva vagyon, helytállásáért bárói címmel tüntette ki Jurisics Miklós kapitányt, és szóbeli, díjmentes dicséretben részesíti Kézdí és Grabec vitézeket.

Csönd

I. KATONA Báró lett a régi kapitány.
II. KATONA Az elhunyt királyt csak a harmadik helyen említik.
I. KATONA Ez valamit biztosan jelent.
KÉZDI Gróf úr, Jurisics elesett, szegény! Derekasán vívott a nép meg én, a kapitány, az kirohanta várból és kaszabolta a pogányt kutyául, levágott százat, mígnem elesett, a rangidős már csak én lehetek.
KLEINITZ Ach so. Ez is egy megoldás.

Jön Jurisics

I. KATONA Visszajött a kapitány.
II. KATONA Mondtam én, hogy elfogjuk!
I. KATONA Ez az a kapitány, aki báró lett?

Csönd. Jurisics és Kleinitz egymást nézi

KÉZDI Kapitány úr, a vár Kleinitz grófja, a kapitány pedig én vagyok!

KLEINITZ Ha ön még mindig Jurisics, akkor ön egy báró.
 JURISICS Ha én még Jurisics vagyok?!

KLEINITZ Kézdi úr szerint Jurisics a törököt kaszabolva hullott el vitézül.

Csend

KLEINITZ Tisztázandó, hogy az-e, aki volt.
 Problematisch. Am döntse el a Volk.
 Hiszem, hogy világtörténelmet írunk;
 lesz itt még európai Selbstregierung!

Némán méregetik egymást

KLEINITZNÉ *(berohan)*
 A sarkamban jár! Bámul a két üres szemével, mintha látna, undorító!
 Úzzék el! Felfordul a gyomrom!
 Nem nézek hátra, mert ha hátranézek,
 azonnal itt terem, nyúlkal utánam, nem szól, csak néz, és jön és szimatol s két üreg tátong homloka alatt! *(Észreveszi Kleinitzet)*
 Megjöttél? Végre! Férjem! Végre vége!
 Vigyél el innét, mentsél meg! Szeretlek!

Kleinitzné Kleinitz felé rohan, belefut annak előretartott kardjába, hörögve elterül, rám, kimúlík. Kleinitz dlszszsebkendőjével letörli a

vért a kard/árol, a zsebkendőt visszateszi szivarzsebébe, a kardot visszalöködi a tokjába

JURISICS Nejét, gróf úr, a török ölte meg.
 Mély gyászát osztom, önnel szenvedek.

KLEINITZ Kerek egy évig gyászolni fogok. E várhoz véren szerzettem jogot. Báró úr, tegyen meg mindent e rom aufbauleitereként, hogy takaros váram legyen; egy szoba az öné. A terveket magammal hoztam, íme. Megbízom önben.

KÉZDI Mi is.

JURISICS Úgy legyen.

KLEINITZ Imánkban pedig kérleljük az Istent: derüljön ránk enyhébb történelem. Kezdjük emelkedetten az imát: Vivát, kapitány!

KÉZDI Kapitány, vivát!

Kleinitz karon fogja Jurisicsot és távozik vele, Kézdi utánuk; I. és II. katona lábánál fogva kivonszolja a halott Kleinitznét. Kintről szórványos vivátozás. Jön tapogatózva Jónás, szimatol, a vértócsánál megáll, szimatol, kezével a földön matát, véres ujjait megnyalja, nyöszörög, szimatolva ki a többi után. Kintről szórványos vivátozás.

1974/75-1990